

พระบรมราชาธิบายและคาถาทำนานพระแก้วมรกต
พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และ

ศาสตราจารย์

หม่อมเจ้าหญิง ขุนพิศมัย ตีศกุล ทรงนิพนธ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ม.จ.หญิง พาณีอนงศ์ ทวีวงศ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

พระบรมราชาธิบายและกาถาคำนานพระแก้วมรกต

พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์ครั้งแรก	ในงานศพ เจ้าจอมมารดาเที่ยง รัชกาลที่ ๔ (พิมพ์เฉพาะกาถา คำนานพระแก้วมรกต) พ.ศ. ๒๔๕๗
พิมพ์ครั้งที่สอง	ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิงสุนทรารมณ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ พ.ศ. ๒๔๖๕
พิมพ์ครั้งที่สาม	สำนักพิมพ์บรรณาคาร พิมพ์จำหน่าย (พิมพ์รวมกับคำนานพระแก้วมรกต) พ.ศ. ๒๕๐๔
พิมพ์ครั้งที่สี่	ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.จ. หญิง พาณีนงค์ ทวีวงศ์ พ.ศ. ๒๕๑๐

พระบรมราชาธิบายและคาถาทำนานพระแก้วมรกต
พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และ

ศาสตราจารย์

หม่อมเจ้าหญิง ขุนพิศมัย ตีศกุล ทรงนิพนธ์

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ม.จ.หญิง พาณีอนงศ์ ทวีวงศ์

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

คำนำ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิง พาณิ-
อนงค์ ทวีวงศ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กำหนดงาน
วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๐ เจ้าภาพได้มาติดต่อกับกรม
ศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือพระบรมราชาธิบายและ
คาถาทำนานพระแก้วมรกต พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับขออนุญาตนำเรื่อง ศาสนคุณ
หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก ซึ่งหม่อมเจ้าหญิง
พูนพิศมัย ดิศกุล ทรงนิพนธ์ มาพิมพ์รวมไว้ในเล่มเดียว
กัน เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินยอมอนุญาต
ให้พิมพ์ได้ตามความประสงค์

หนังสือพระบรมราชาธิบายและคาถาทำนานพระแก้ว
มรกต^๕ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราช
านุภาพ ได้ทรงนิพนธ์คํานำไว้ในฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ว่า

“พระบรมราชาธิบายและคาถา^๕ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อปีชวด
พ.ศ. ๒๓๙๗ เสวยราชย์ได้ ๔ ปี มีเนื้อความข้างท้าย

พระบรมราชาธิบายว่า ได้ทรงพระราชนิพนธ์เป็น ๓ ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และเป็นคาถาภาษามครด้วย สันนิษฐานว่า คาถาภาษามครนั้นเห็นจะพระราชทานไปเมือง ลังกา ส่วนภาษาอังกฤษนั้น ทราบว่าพระราชทาน เซอร์ ยอน เบาริง ที่เป็นราชทูตอังกฤษเข้ามาทำหนังสือสัญญาทาง พระราชไมตรี เซอร์ยอน เบาริง ได้พิมพ์ไว้ในหนังสือซึ่ง เขาแต่งว่าด้วยประเทศสยาม เล่ม ๑ หน้า ๓๑๖ พระราช นิพนธ์เรื่องนี้ เดิมในหอพระสมุด ฯ มีแต่คาถาภาษามคร กรรมการได้ให้ พันพุดมอนุราช (สิน) เปரியเอก แปลเป็น ภาษาไทย พิมพ์แจกในงานศพ เจ้าจอมมารดาเที่ยง รัชกาล ที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ ครั้งหนึ่ง ภายหลังมาจึงได้พบ พระบรมราชาธิบายที่ทรงพระราชนิพนธ์เป็นภาษาไทย ยัง หาได้มีโอกาสดังพิมพ์ไม่ ฟังจะได้รวมพระบรมราชาธิบาย กับคาถาพระราชนิพนธ์ภาษามคร และคำแปลพิมพ์ด้วยกัน ครั้งนี้เป็นครั้งแรก ”

กรมศิลปากร ขออนุมัติในกุศลราศีทักษิณานุ- ปทาน ซึ่งเจ้าภาพได้จัดบำเพ็ญอุทิศแก่ หม่อมเจ้าหญิง พาณีอนงค์ ทวีวงศ์ ตลอดจนให้พิมพ์หนังสืออันมีค่าออก

เผยแผ่เป็นวิทยาทาน จงเป็นกุศลศลบันดาลให้ หม่อมเจ้า
หญิง พาณีนงค์ ทวีวงศ์ ผู้ถึงชีพิตักษัยไปแล้วนั้น ทรง
ประสบแต่อิฏฐวิบุลยผล เสดวยสุคติในสัมปรายภพ ตาม
ควรแก่ฐานะ จงทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๙ มิถุนายน ๒๕๑๐

หม่อมเจ้าหญิง พาณีนงค์ ทวีวงศ์

ประสูติ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๒๘

ชีพิตักษัย ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

พระประวัติสังเขป

ม.จ. หญิง พาณีนองค์ ทวีวงศ์ เป็นพระธิดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูธเรศธำรงศักดิ์ และหม่อมหม่อมทวีสันต์ ณ อยุธยา ประสูติ เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ขณะที่ยังทรงพระชนม์อยู่ ทรงเป็นผู้ที่มีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารีแก่บุคคลอื่น เป็นที่เคารพรักของบรรดาญาติมิตรทั่วไป นอกจากนี้ท่านยังทรงศรัทธาปสาทะในพระบรมพุทธุศาสนา ทรงสละทุนทรัพย์สร้างหอฉันถวายวัดเครือวัลย์วรวิหาร จังหวัดธนบุรี จำนวน ๑ หลัง เพื่อพระภิกษุได้ใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ.

ม.จ. หญิง พาณีนองค์ ทวีวงศ์ ถึงชีพิตักษัยอย่างสงบด้วยโรคชรา เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๐ เวลา ๑๙.๒๕ น. รวมชนมายุได้ ๘๑ ปี ๑๐ เดือน ๒๕ วัน.

สารบัญ

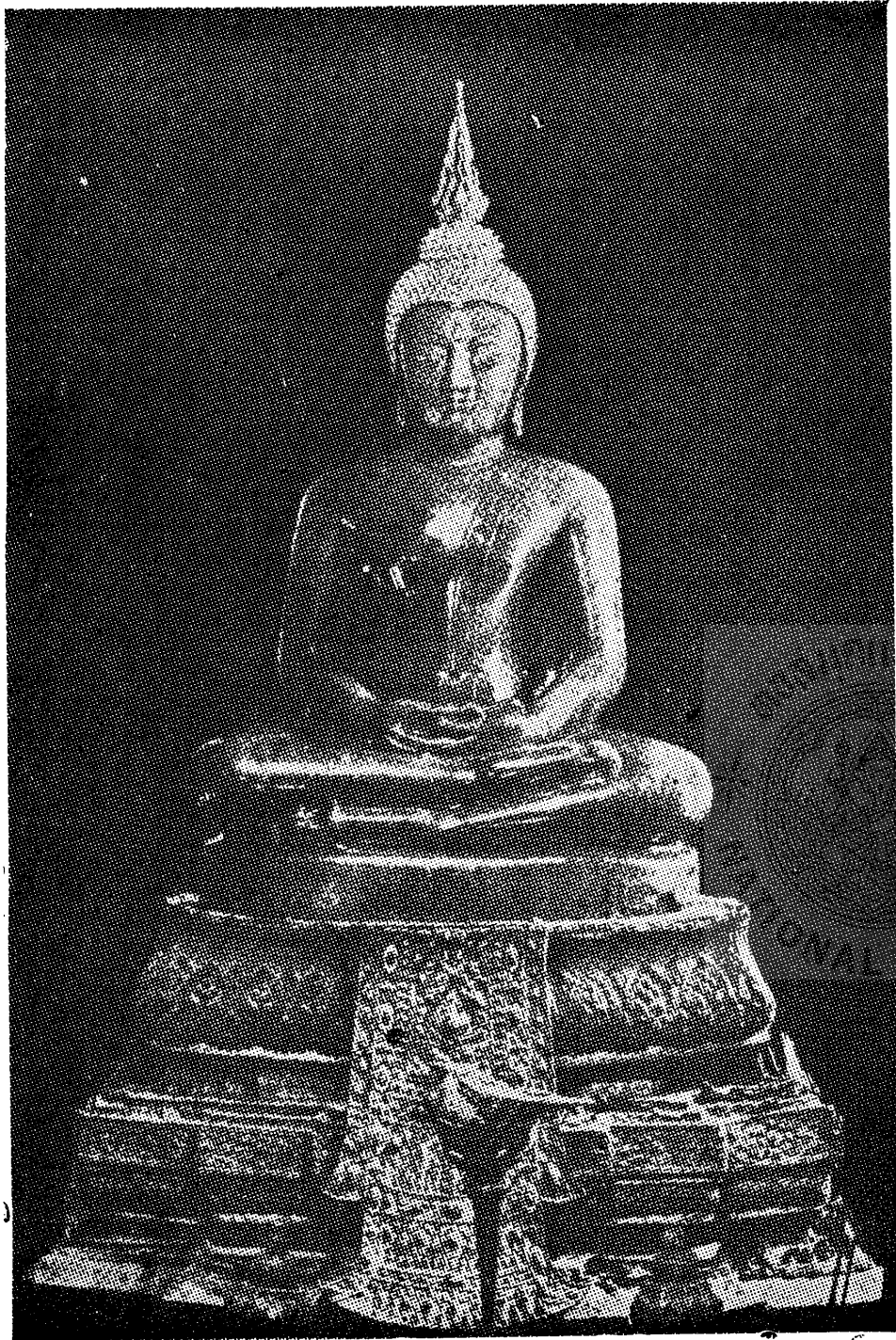
พระบรมราชาธิบายและคาถาทำนานพระแก้วมรกต

หน้า

พระบรมราชาธิบายตำนานพระแก้วมรกตภาษาไทย ๑

พระบรมราชาธิบายตำนานพระแก้วมรกตคาถาภาษามคร ๕

คำแปลคาถาภาษามคร ๑๘

พระมหาเมธีรัตนปฎิมากร แก้วมรกต

พระบรมราชาธิบาย

และกาถาตำนานพระแก้วมรกต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

๑ เรื่องพระแก้วมรกต พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา
มกุฏ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขอผู้นับถือเลื่อมใสในพระ
พุทธศาสนา และท่านผู้มีไมตรีรักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินสยาม
จงฟังตำนานเรื่องพระแก้วมรกต และพระแก้วมรกตเป็น
แท่งที่บองค์ใหญ่นี้ คนเก่าทไ้เลื่อมใสในพระพุทธรศาสนา
ซึ่งเราไม่รู้จักชื่อ และตำบลและคราวกรุงเบ้นแน่นลงได้ ท่าน
ไ้สร้างไว้เป็นที่สักการบูชาก่อนหลายปี แต่พุทธศักราช-
๑๙๗๙ คริสต์ศักราช ๑๙๓๖ ปี ก็แต่เรื่องราวที่ควรเชื่อ
ไ้สืบสงสัยเบ้นแน่ แต่เดิมเมื่อแรกสร้างนั้นเราหาไ้ไว้ไม่
นิทานที่เมืองเขมรบ้าง ไทยบ้าง ลาวพุงดำบ้าง ลาวพุงขาว
บ้าง แต่งไว้ก็มีอยู่มาก แต่ต่างคนต่างว่าตามไ้ยินและคาด
คะเนผิดๆ กันมากนัก จะเอาเป็นประมาณลงไ้ไม่ได้ เรา

จะขอกล่าวเรื่องราวพระแก้วมรกตนั้น ตั้งแต่ครั้งที่ได้
ความเป็นแน่ ซึ่งผู้ฟังคัดค้านมิได้ ให้ท่านฟัง

เมื่อพุทธศักราช ๑๙๗๙ ปี คริสต์ศักราช ๑๔๓๖
ปี พระแก้วมรกตองค์นั้นอยู่ในพระสถูปใหญ่เก่าองค์หนึ่ง ณ
เมืองเชียงรายได้ ครั้นพระสถูปเจดีย์นั้น ต้องอสนีบาตพังลง
แล้ว ชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูปปัทมของ
คำทิบทั่วทั้งองค์ ก็สำคัญว่าพระพุทธรูปศิลาสามัญ จึงเชิญ
ไปไว้ในวิหารที่ไว้พระพุทธรูป ในวัดแห่งหนึ่ง แต่นั้นไป
๒ เดือน ๓ เดือน ปุนที่ลงรักปิดทองหุ้มทั่วพระองค์นั้น
กระเทาะออกที่ปลายพระนาสิก เจ้าอธิการในอารามนั้นได้
เห็นเป็นแก้วสีเขียวงาม จึงแกะต่อออกไปทั้งพระองค์ คนทั้ง
ปวงจึงได้เห็นและทราบความเป็นพระพุทธรูปแก้วแท่งทิบ
ทั้งแท่งบริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย คนชาวเชียงรายได้และเมืองลาว
อื่นๆ ก็ตื่นกันไปบูชานมัสการมากมาย ท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองจึง
ได้มีใบบอกลงไปถึงเจ้าเมืองเชียงใหม่ฯ เกณฑ์กระบวนช้าง
ไปแห่รับ เสด็จพระมหามณเฑียรต้นปฏิมากรแก้วมา โดยหลังช้าง
ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง ช้างที่รับเสด็จ

พระมหามณเฑียรตนปฎิมากรแก้วมา ก็วิ่งขึ้นไปทางเมืองนคร-
ลำปาง เมื่อหมอกความและโลมข้างให้สงบแล้วพามาถึงทาง
ที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ข้างก็ขึ้นไปทางเมืองนครลำปางอีก จน
ภายหลังเมื่อเอาข้างเชื่องรับเสด็จพระมหามณเฑียรตนปฎิมากร-
แก้ว ข้างนั้นเมื่อมาถึงที่นั้นก็ขึ้นขึ้นไปทางเมืองนครลำปาง
อีก ด้วยเหตุนี้ท้าวเพี้ยผู้ไปรับก็ได้มีใบบอกไปถึงเจ้าเมือง
เชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้าเชียงใหม่ก็ถือผีสาขามากนัก อีกทั้ง
วิตกว่าชะรอยผีซึ่งรักษาองค์พระจะไม่ยอมมาเมืองเชียงใหม่
จึงยอมให้เชิญพระมหามณเฑียรตนปฎิมากรแก้วนั้น ไปประดิษ-
ฐานไว้ในเมืองนครลำปาง คนทั้งปวงจึงได้เชิญไปไว้ในวัด
ที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวายในเมืองนครลำปางนาน
ถึง ๓๒ ปี

ครั้นจุลศักราช ๘๓๐ พระพุทธศักราช ๒๐๑๑ ปี
ชวด สัมฤทธิศก เจ้าเชียงใหม่องค์อื่นได้แผ่นดินเชียงใหม่
แล้ว คำริว่าเจ้าเชียงใหม่องค์ที่ล่วงแล้ว ยอมให้พระมหา
มณเฑียรตนปฎิมากรแก้วไปประดิษฐานอยู่เมืองนครลำปางนั้น
ไม่ควรเลย ควรจะไปอาราธนามาไว้ในเมืองเชียงใหม่ คิด

แล้วจึงไปอาราธนาให้พระมหามณเฑียรตนปฏิมากรแก้วมา สร้าง
 พระอารามวิหารถวาย แล้วประดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่
 และเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้พยายามจะทำวิหารที่ไว้พระมหามณเฑียร
 ตนปฏิมากรแก้ว ให้เป็นปราสาทมียอดให้สมควร แต่หา
 สมประสงค์ไม่ อสนีบาตลงต้องทำลายยอดที่ตั้งสร้างขึ้น
 หลายครั้ง จึงได้เชิญพระมหามณเฑียรตนปฏิมากรแก้วไว้ใน
 พระวิหาร มีชั้นจรรนำอยู่ในผนังด้านหลังสำหรับเป็นที่ตั้ง
 พระมหามณเฑียรตนปฏิมากรแก้ว กับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์
 บูชาต่าง ๆ มีบานปิดทึบตู้เก็บรักษาไว้เปิดออกให้คนทั้งปวง
 นมัสการเป็นคราว ๆ แต่พระมหามณเฑียรตนปฏิมากรแก้วได้
 ประดิษฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่นานได้ ๘๔ ปี

ครั้นจุลศักราช ๙๑๓ ปี พระพุทธศาสนกาล ๒๐๙๔
 ปีฉลู ตรีศก เจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งซึ่งครองเมืองในครั้งนั้น
 ชื่อเจ้าไชยเสษฐาธิราชเป็น บุตรพระเจ้าโพธิสารซึ่งเป็นเจ้า
 เมืองเก่า คือเมืองหลวงพระบาง เพราะเหตุที่แต่ก่อนนั้นไป
 เจ้าเชียงใหม่องค์ก่อน ได้ยกราชธิดาสาวชื่อนางยอดคำ ไป
 เป็นมเหสีพระเจ้าโพธิสาร จึงมีราชบุตรคือเจ้าไชยเสษฐาองค์

นี้ เมื่อเจ้าไชยเสษฐีมีอายุได้ ๑๕ ปี เจ้าเชียงใหม่ผู้เป็น
 อัยการิบคืบถึงแก่ชีพตักษัยไป ไม่มีผู้อื่นจะรับที่เจ้าเชียงใหม่
 ทำวเพียกับพระสงฆ์ผู้ใหญ่ทั้งปวงจึงพร้อมกันไปขอเจ้าไชย-
 เสษฐีบุตรใหญ่ของพระเจ้าโพธิสาร และเป็นนัดดาของ
 เจ้าเชียงใหม่ นั้น แดมนามเข้าว่าเจ้าไชยเสษฐีธิดา ครั้นได้
 เป็นเจ้าเชียงใหม่แล้วไม่นาน ได้ฟังข่าวว่าพระเจ้าโพธิสาร
 ผู้บิดาสิ้นชีพวายชนม์แล้ว เจ้าน้องชายต่างมารดาได้เป็น
 เจ้าในเมืองเช้า คือเมืองหลวงพระบาง เจ้าเชียงใหม่ไชย-
 เสษฐีธิดา จะใคร่ไปทำบุญในการศพบิดา และจะใคร่ได้
 ส่วนมรดกด้วย แต่ยังไม่แน่ใจลงว่าจะต้องเป็นเจ้าเมืองเช้าเสีย
 ไม่ได้กลับมาเมืองเชียงใหม่ ฤๅจะต้องกลับมาเมืองเชียงใหม่
 เพราะเมืองเช้ามีเจ้าแล้ว ฤๅเมื่อไม่อยู่ฝ่ายข้างเมืองเชียงใหม่
 จะเป็นประการใด ถ้าจะกลับมาได้ก็ไม่น่าใจลงพะวังหน้าพะวัง
 หลงอยู่ จึงได้เชิญพระมหามณเฑียรตนปฎิมากรแก้วนั้นไปด้วย
 อ้างว่าจะรับไปทำบุญ และให้เจ้านายญาติวงศ์ในเมืองเช้า
 หลวงพระบาง ได้บูชาทำบุญด้วยกัน แล้วก็ยกครอบครัว
 ไปหมด เมื่อพระมหามณเฑียรตนปฎิมากรแก้ว ออกไปจาก
 เมืองเชียงใหม่ในครั้งนั้น เป็นปีชวด จัตวาศก จุลศักราช

๙๑๔ ปี พระพุทธศาสนากาล ๒๐๙๕ เจ้าไชยเสษฐาธิราช
ไปถึงเมืองเช้าแล้ว ก็ประนีประนอมพร้อมกันกับเจ้าน้อง และ
ญาติวงศ์ฝ่ายบิดา เชิญพระมหาราชนิรันตปฏิมากรแก้ว ขึ้น
ประดิษฐานไว้ในปราสาท แล้วก็ฉลองพระและทำการกุศล
ส่งบิดาเป็นอันมาก แล้วก็ปรึกษาหารือกันตามญาติวงศ์พี่น้อง
ด้วยมรดก คิดแบ่งทรัพย์สินของผู้คนข้างม้าพาหนะ ซ้ำอยู่
ไม่รู้จบลง กาลล่วงไปถึงสามปี

ฝ่ายท้าวเพี้ยผู้รักษาเมืองเชียงใหม่เห็นว่า เจ้าไชย
เสษฐาธิราช ไปเมืองเช้าเสียนานแล้วไม่กลับ การงานบ้าน
เมืองค้างขัดอยู่มาก ถ้ามีข้าศึกศัตรูก็จะมีผู้ชักชวนให้สิทธิ์
ขาดได้ จึงได้พร้อมกันปรึกษาเลือกหาได้ภิกษุรูปหนึ่ง ชื่อ
เมกุฏิเป็นเชื้อวงศ์เจ้าเชียงใหม่ที่ล่วงแล้วมาแต่ก่อนนั้น เวลา
นั้นมีสติปัญญาสามารถสมควร จึงพร้อมกันเชิญเจ้าเมกุฏิ
ให้คืนผนวชออกมาแล้ว ก็ยอมยกให้เป็นเจ้าเชียงใหม่แล้ว
ครั้นภายหลังพวกลาวพุงขาวตีเชียงใหม่ได้ เชิญเอาพระแก้ว
มรกตไปไว้เมืองเช้า ๑๒ ปี แล้วเชิญไปไว้เมืองเวียงจันทน์
นานถึง ๒๑๕ ปี พุทธศักราชล่วงไป ๒๓๒๑ ปี คริสต์

ศักราช ๑๗๗๘ ปี จึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลก ได้ชำระแวงแคว้นลาว และเชิญเอาพระแก้วมรกตเอา
ไว้ในเมืองธนบุรี ๓ ปี ได้สร้างกรุงเทพมหานครอมรรัตน-
โกสินทรมหินทรายุธยา บรมราชธานีเสร็จใน ๓ ปี

ครั้นเมื่อพระพุทธศักราช ๒๓๒๔ ปี คริสต์ศักราช
๑๗๘๑ ปี ถึงปีที่ ๒๕ เพ็ญเดือน ๖ ได้เชิญพระแก้ว
มรกต มาประดิษฐานไว้ ณ พระบุษบก ณ พระอุโบสถ
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงสักการะเครื่องบูชาอย่างดี ทำ
ด้วยทองคำประดับด้วยเพชรพลอย และพุทธบริวารเปลี่ยน
สามฤดูอย่างได้ตีพิมพ์แล้ว ล่วงมาสามรอบพระเจ้าแผ่นดิน
กรุงสยาม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๒๗ ปี
แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑๖ ปี แผ่น
ดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๖ ปี เป็น ๖๙ ปี
ครั้น ณ ปีที่ ๗๐ โดยรัชกาลพุทธศักราช ๒๓๙๔ คริสต์
ศักราช ๑๘๕๑ ปี เพ็ญเดือน ๖ พระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็น พระเจ้า
แผ่นดินสืบพระบรมวงศ์ ทรงพระนามพระบาทสมเด็จพระ
ปรเมนทรมหาอานันทมหิดลสุทธสมเทพพงศ์ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ได้ทรงปฏิบัติพระแก้วมรกตนั้นโดยเคารพ ดำรัสสั่งให้
ช่างเขียน ๆ รูปพระแก้วมรกตทรงเครื่องตามฤๅษณ์ทั้งสาม
นั้นลงในแผ่นผ้าใหญ่ พระราชทานไปแก่ชาวต่างประเทศ
ซึ่งมีไมตรี แต่มิได้เคยมายังกรุงเทพ ฯ นี้ อยากจะใคร่เห็น
พระแก้วมรกตนั้น หนึ่ง โปรดให้เขียนเรื่องพระแก้วมรกตแต่
เมืองเชียงรายเป็นต้นมานี้โดยภาษามครจุณียบท และคาถา
และภาษาไทย ภาษาอังกฤษในปีมี พุทธศักราช ๒๓๙๗ }
คริสต์ศักราช ๑๘๕๔ }

เป็นปีที่ ๔ แต่บรมราชาภิเษก โดยพระราชประสงค์จะให้
คนในคนนอกพระราชอาณาเขต รู้เรื่องพระแก้วมรกตนั้น
จงทั่วกัน

คาถาดำเนานพระแก้วมรกต

สุนนุ สาทไว พุทธร-	สาสนเน พุทธรามกา
ปสนนา สยามราชสุ	ภตติกา จ สุมตติโน
อัย โข มรกฎชาติ-	มณิกุณฑมยา สุภา
สุวิสุทธา มนรตน-	ปฐมิมา มหตี วรา ๖
โปราณเหหิ มนุสเสหิ	ปสนเนเหว สาสนเน
อิตถนนาเม หิตถนนาเม	กาเล เทเส กตา อัย
อิจเจวิทานิ อเมหิ	อวิทิตเหหิ ตตตโต
ตมทุทิสส ภควนต	สมมาสมพุทธรมตตม
พุทธรสส ปรีนิพพาน-	กาลโต สมภาคโส
ทวินัน วสสสหสสาน	สมปฏณณกาลโต ปุเร
อนเเกหิปี วสเสหิ	ปวตเตหิ ปุราตนา
กทาจิ กตถจิ เทเส	กุตถจิ มณิมาทิย
กถณจิ มหคฺขสาร์	มหนต อมฺหย วร
สังทา สมพุทธรพิมพ-	ภาเวน อสฺส ปุชิตา ๖
นเหว ปน โน ลทฺธา	ตตตโต วตถุทีปนา

กถา ตสฺสา ปฏิมาย
 กมฺโพชาปี สยามาปี
 ตสฺสา พหฺนุ นิ วตฺถุ นิ
 ปุพฺเพ อมฺมุหิ กาลมฺหิ
 อสฺสเกเนวณฺเจวณฺจ
 อสฺสกตฺเตตฺตํ กาลํ
 ตโต หริตฺวานามตฺร
 อิจฺเจวํ นานาวาทเห
 อจฺจากุลานิ ตฺ เตสํ
 อณฺณมณฺณวिरุทฺธานิ
 มิสฺสกันยานุมาเนน
 อนิซฺฆานกฺขมาเนว
 ติฏฺฐจฺนฺตฺ ตานิ วตฺถุ มิ
 เกนจาปฏีพาเหยฺยา
 ตสฺสา พุทฺธปฏิมาย
 อยณฺหิ ปฏีมา เสฏฺฐจํ
 โยนรฏฺฐมฺหิ จิตาย

สทฺเทพฺยา กงฺขเจทิกา ฯ
 ลาวาปี โยนกาปี จ
 กถยิตฺวา อนเกรา
 รฏฺฐเทเส อมฺมุหิ จ
 ปฏิมายํ สุมาปีตา
 จาปีตา ปุชิตา อหุ
 สณฺจาปีตาภิมานิตา
 วทิสฺสุ จ วทนต์ิ จ ฯ
 วจฺหานิ ปทิสฺสเร
 อปฺปติฏฺฐจฺนานิ ปายโต
 วทฺตมิตานนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ
 อาวหนฺติ ทฺวเวพุทฺกํ ฯ
 อชฺฌณฺยา เนธ วิณฺณนา
 ปฏฺฐจายิทํ ปวตฺติโต
 อธิ วตฺถุ สมฺมจฺเจเต ฯ
 มณฺนิกฺขณฺเตน มาปีตา
 โปราณราชธานิ

อิธ ปากฏนาเมน
 ไปราณกมหาฏเป
 สมพุทฺธสฺส มุนินฺทสฺส
 ทฺวินฺนํ วสฺสสทฺสฺสานํ
 เอกวีสวสฺสมตฺเต
 ภินฺนอสนิฬาลเณ
 ตนุกาญจนปฏฺเฐหิ
 ตโต จ สามณฺณเสล-
 เอกสฺมีว วิหารสฺมี
 ทฺวติมาสาตักฺกเมน
 สุวณฺณเสวapakเตสุ
 ฌนีฏฺทมณิกฺขณฺท-
 ตสฺมิณฺณเวยว สํวจฺจเร
 ตทา มหาราชธานี-
 มหานครมานิตา
 ตตฺถ ทฺวตฺตีสวสฺสานิ
 ตโต ลมฺปํคปฺรมหา

ชียงฺครายนามิยา
 เอกสฺมี จิรสนฺจิต
 ปรีนิพฺพานกาลโต
 มิตานํ อนฺนํพุพฺโส
 กาลे ปวตฺตมานเก
 เจตฺยคพฺเภ สุธามเย
 จนนาว ปากฏา อหุ ๖
 สณฺณาย อภิหาริย
 จฺปิตา ปฏฺฐิมาฆเร ๖
 ปฏฺฐิมาจฺฉริยํ ปน
 ปณฺณาทา วิทิตา อหุ
 มยภาเวน सा तता ७
 โยนรฏฺฐจฺฉมฺหิ สณฺณจิตํ
 ภูตํ ลมฺปํคณามกํ
 มหิตา สกฺกตา อหุ ๖
 จิรํ กาลมฺปตฺติฏฺฐจิตา ๖
 สมพุทฺธราชจฺยกาลโต

ทวีนัน วสฺสสหฺสฺสานํ
 เอกาทสเม วสฺสมฺหิ
 นวีสี มหานครํ

ราชธานีภุทํ อภิ-
 ตตฺถ โข จตุราสตี
 ตโต จาปี นวีสิมฺหา

ทวีนัน วสฺสสหฺสฺสานํ
 วสฺเส ปณฺจนวฺตมฺหิ
 โยนกานํ พลํ มํนํที-

ลาวรรณฺเจ ตุ พลสฺมี
 ลาวเกหิ อิสฺสรียํ
 สเก ลาวรรณฺเจ โขงฺค-
 มหานครสมฺภุทํ

ตตฺถ ทฺวาทสวสฺสนิ
 ตโต โข ปนาภินว-

มหาปุริ นยิตฺวาน
 ตสฺมี โข จนฺทนปุเร

อติกกฺกนฺตานโมปริ
 ตตฺถเว โยกรณฺจเก
 โยนกินฺทาทิवासํ

นวมปิตมาหตา
 วสฺसानิ จาปีตา อหุ ๖

สมฺพุทฺธาจฺยกาลโต

อติกกฺกนฺตานโมปริ
 วตฺตมานํ อนุกฺกมา
 ภูเต ปราภิมทฺทเน

วทฺตมานาเน มหพฺพลํ

โยนรรณฺเจ ปวตฺตติย

มหานทิสฺสิตํ ปุริ

นีตา ชาวาภิธานกํ ๖

จาปีตา ปุชิตา อหุ
 มาปีตํ จนฺทนวฺยํ

จาปีตา สกฺกตา อหุ
 จิริ ปณฺณรสุตฺตริ

ทวิสตัม ปนํ วสฺसानํ
อิหฺมฺเจวํ โห โยนเกสฺ
ตสฺสา พุทฺธปฏิมาย

พุทฺธนิพฺพานโต เอก-
ทฺเว วสฺสสทฺสฺसानิ
เตสโมปริเม วสฺเส

อิมสฺมี สฺยามรณฺจํหิ
สฺยามราชวสฺสํ
อิธ สพฺพปจฺเจน

จกฺกกฺกํปริมฺบาท-
มฺหตา ปุณฺณเตเชน
สมฺมาอภิวินฺนฺเตน

กริตฺวา สฺยามวสฺสํ
ตโตวิมํ สฺยามรณฺจํ
อิธ อุตฺตมฺนเตสมฺหิ

ตทา โปกาณนคฺรี-
ปฺรํ ปเวสยิตฺวาน

เอกตฺเถว ปตฺติฏฺฐิตา
ลาวเกสฺ ยถากุมํ
นีตาย จาปีตาย จ

วีสาธิติสตฺตฺตฺริ
กเมเนว อตฺติกุมํ ฯ

ทฺวาวิสฺติมจฺฉานิเย

อิทานิ วตฺตมฺมานเก
สณฺจหนฺเต วรฺตฺตเม
วราณาจกฺกธารินา

นาเมน สุชิตารินา
ชลมาเนน ราชินา
สกลํ ลาวรณฺจกํ

ปฺรุมฺปิ จนฺทนฺวหํ
ชยพฺพเลน อานีย
รมฺเม พางฺโกกนามเก

ภูตํ ธนปฺริวหํ
สํวจฺฉรานิ ตีณฺปิ

สมุทสาทุกุริยมานา
 เยสุ ตีสุปี วสุเสสุ
 ตสุสา ธนปุริยา
 นทีติเร มาปิตถ
 รมา รตนโกสินุท-
 เตสํ ตินณนุท วสุสานํ
 รมา มหานครา จ
 ปติฏจิตะ สิริรัตน-
 พุทฺธสุส ปรีนิพพาน-
 ทวินํ วสุสสหสุสานํ
 วิสาขปณฺณมัยํ सा
 वीसुग्गजिरत्नुपुपेरे
 गुणाकारसुमी जपीता
 पणिपिमपे तसुसितेन
 नानाविधाकरत्न-
 उतुत्तयानुरुपेहि
 प्रिवत्तितेहि तिग्गत्तु

ตตฺถา จปีตา อหุ
 เตเนวตุมราชีนา
 ภาเค ปุรตฺถิเม จิตะ
 ราชธานี สุภา อัย
 เทวมหานครวหยา ฯ
 อจฺจเยน ปรีนิฏฺจิตะ
 ตตฺถ ราชนิเวสเน
 เจตฺยารามะ จ โสภणे ฯ
 กาลโต ติสตฺตฺตริ
 ปณฺจวีสมฺหิ หายเน
 ปฏิมะ อาหตา ตโต ฯ
 ฆนโสณณมเย สุภะ
 สมปติฏฺจาปีตา อหุ
 นเยเนวาภิลงฺกตา ฯ
 รจิตฺเทहि ตถา ตถา
 อลงฺกาเรहि มณฺทิตา
 ตนฺตโมตฺตุนมจฺจเย ฯ

ออกณฺเญเยหิ สกฺกา-

อิธฺว ยาวชฺชตนา

รณฺโณ สพฺพปจฺมสฺส

จกฺกกฺกัรึปรมนารถ-

รชฺชสฺส กาลญฺญทานิ

มหิสฺสรสฺสนุทฺรสฺส

รชฺชสฺส กาลญฺญทานิ

เชฏฺฐจาธิปติโนทฺวหฺสฺส

รชฺชสฺส กาลญฺญทานิ

อิจฺเจวํ อติกฺกนฺตานํ

ติณฺณเมปฺปี รชฺชกาเลสุ

สมฺมาสกฺกริยมานา

เยสํ วสฺसानเมกฺขุน-

รณฺโณ สพฺพปจฺมสฺส

ทฺติยสฺส มหารณฺโณ

วยสาว ทฺติยสฺส

หุตฺวาเนเกสุ เทเสสุ

ภณฺเตเหวปโสภิตา

สกฺกตา สมฺปติญฺจิตา

วราณาจกฺกธาริโน

นามสฺส สฺสชิตาริโน

วสฺसानิ สตฺตวิสฺติ ฯ

ตสฺเสวตฺรชราชิโน

สํวจฺจนฺตานิ โสฬส

ปรมธมฺมิกราชิโน

ฉพฺพีสหายนานิเส ฯ

ราชฺชนํ รชฺชการิณํ

วสฺसानิ อุนสฺตฺตติ

สา อญฺจาสิ นิรนฺตรํ ฯ

สตฺตติยาวิ อจฺจเย

เสฏฺฐจฺนตฺตา สฺสชาติมา

อคฺโค วรฺตฺตมตฺรโช

รณฺโณ กนิญฺจภาติโก

อติจฺจณฺเณว ปากโต

เสฏฐชาตยาतिकุณเห
 อยเมว ปรเมนท-
 ราชาริราชา มนุชินโท

พุทธสส ปรีนิพพาน-
 ทวินัน วสสสทสสานัน
 จตตตรนวุติยา

ปรีปณณส วิสาข-
 อภิสิตโต ปรมรชช
 หุตวา ตทเว มรกก-

สมพุทธรปฏิมัน เสฏฐ
 ชีวมานกพุทธร

เมตติยา ปฏีพุทธานัน
 อีธานากตปพพานัน
 พหุนัน ทสสนตถาย
 วณณเลปสชาเตน

คาหาเปตวาน อาการ
 อุตตตเย อลงกต-

มหาชนานิมานิโต
 มหามกฏสวหโย
 สยามรฏเฐ นริสสโร ฯ

กาลโต ติสตตตริ
 อติกกนทานโมปรี
 สัจจเรสุ สพุพโส

ปณณมายมโปสเถ
 อภิสเเคน ธรรมโต
 มณิกขณทมย สุก
 สมมทเว อุปฏฐห
 กตวา ตีพพาภิมานโน ฯ

ทุเร วิเทสวาสินัน
 ชนนานัน ทฏฐกามินัน
 จิตตกาเรหิ กมมุนา
 ตมพิมพสเสว สาทิส
 มณณนีย สริกขกั ฯ
 ภาวากาเรน ตีณปี

รูปานี เอกเมกสุมิ
 ทสฺสาปยิตฺวา ปฏฺฐิมา—
 พหุณีปี การาเปสิ
 มากธายปี ภาสาย
 เองฺคุลิสหानํปฺยกฺขเรหิ
 เกนจฺยาปฏฺฐิพาเหยฺยํ
 พุทฺธสฺส ปรีนิพฺพาน—
 สตฺตฺตฺตฺตรนวุติยา
 ติสเตเนวตฺตฺตฺเรน
 พุทฺธสฺส สาสนายมฺหิ
 จตฺตฺตฺตฺสวจฺจรมฺหิ

เลปารเห มหาปณฺเฐ
 พิมฺพรูปปธานิเส
 วิเทสิเกปี โทสยํ ๖
 สฺยามานมกฺขเรหิปี
 อตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺ
 ทสฺสา วตฺถํ ลีขาปยิ ๖
 กาลโต ปริมาณิเต
 วสฺเสหิ อติเกน ตุ
 ทฺวิสทฺสเสน มานิเต
 ทสฺส รชฺชสฺส ราชีโน
 อิทํ ลีขาปิตํ อหฺมฺติ ๖

คำแปลตำนานพระแก้วมรกต

พันพุ่มอนุราช (สิน)

เปรียญเอก วัตรราชประดิษฐ์ แปล

ขอสาธุชนทั้งหลาย ผู้นับถือพระพุทธเจ้า เลื่อมใสแล้วในพระพุทธศาสนา และมีความรักที่มีไมตรีจิต ในพระราชของชาวสยาม จงฟังพระปฏิมาอันนี้แล สำเร็จด้วยก้อนแก้วโดยชาติชื่อมรกตงามหมดจดดี เป็นพระปฏิมาใหญ่ประเสริฐ อันเราในกาลนี้อุทิศถึงพระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้สูงสุดนั้น โดยส่วนเสมอ แต่กาลเป็นที่ปริณิพพานแห่งพระพุทธเจ้า ไม่รู้แล้วตามความเป็นอย่างนั้นว่าพระปฏิมาอันมนุษย์ทั้งหลายครั้งก่อน เลื่อมใสแล้วในพระศาสนา กระทำแล้วในกาลมีชื่อนี้ๆ ในประเทศมีชื่อนี้ๆ ดังนั้นนี้เกี่ยว (อันบุคคล) ถือเอาแก้วเป็นสารมีค่ามาก แต่ที่ไหน ในประเทศไหน ในกาลไรกระทำดี (เจียรไน) ด้วยประการไร บูชาแล้วโดยความเป็นพระรูปแห่งพระสัมพุทธเจ้าแต่กาลมีในก่อน แต่ปีทั้งหลายแม้เป็นอนันต์อันเป็นไปแล้ว ในก่อนแต่กาลอันเต็มพร้อมแห่งพันปีทั้งหลายสอง.

ก็เละกถาสำหรับแสดงเรื่องแห่งพระปฏิมานั้น โดย
 ความเป็นอย่างนั้น อันควรเชื่อก็คความสงสัย อันเราไม่ได้
 แล้วนั้นเทียว ชาวกัมพูชาก็ ชาวสยามก็ ชาวลาวก็
 ชาวโยนกก็ กล่าวเรื่องแห่งพระปฏิมานั้นมาก กล่าวแล้ว
 และกล่าวอยู่บัดนี้ ด้วยวาตะต่างๆ โดยประการเป็นอนเก
 อย่างว่า พระปฏิมานั้นผู้โน้นสร้างด้วยดีแล้วอย่าง
 และอย่างนี้ในกาลก่อนโน้น และในแว่นแคว้นประเทศ
 โน้น ให้ตั้งไว้แล้วในที่โน้น ได้บูชาแล้ว ตลอดกาลมี
 ประมาณเท่านี้ นำมาแล้วจากที่โน้นให้ประดิษฐาน ณ ที่นั้น
 นับถือยิ่งแล้วดังนี้.

ก็ถ้อยคำแห่งชนทั้งหลาย มีชาวกัมพูชาเป็นต้นนั้น
 สับสนเหลือเกิน คัดค้านกันเอง เป็นที่อาศัยไม่ได้ เจอไป
 ด้วยการคาดคะเนโดยมาก ทวีขึ้นแล้ว ย่อมปรากฏยิ่งๆ หา
 เป็นความควรแก่ความใคร่ครวญของบัณฑิตไม่ ย่อมนำมา
 ซึ่งความสงสัยส่วนเดียว วัตถุทั้งหลายเหล่านั้น (กถาแสดง
 วัตถุทั้งหลายนั้น) ยังตั้งอยู่ อันวิญญูชนในสมัยนี้ พึงติเตียน
 หามิได้ อนึ่งอันใครไม่พึงคัดค้าน เรื่องแห่งพระปฏิมานั้น
 อันเราจะรวบรวมในที่นี้ จำเดิมแต่ประวัติ.

แท้จริงพระปฏิมานี้ ประเสริฐที่สุดอันบุคคลสร้าง
แล้วด้วยก้อนแก้ว (อันบุคคลบรรจุไว้) ในพระมหาสถูป
โบราณอันหนึ่งอันตั้งอยู่แล้วนานในโบราณราชธานี อันตั้ง
อยู่แล้วในแคว้นแคว้นโยนก มีนามว่าเชียงรายโดยนามอัน
ปรากฏ ในสมัยนี้ อันบุคคลปิดแล้วด้วยทองคำเปลว ได้
ปรากฏมีในห้องพระเจดีย์อันสำเร็จด้วยปูน อันแตกแล้วด้วย
อันทำลายแห่งสายฟ้า ในกาลประมาณยี่สิบเอ็ดปีอันเป็นไป
อยู่โดยลำดับ แห่งพื้นปีที่หลายสอง อันบันทึกนับแล้วแต่
กาลเป็นที่ปรินิพพานแห่งพระสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมแห่ง
นักปราชญ์.

ก็ (พระปฏิมานี้) อันบุคคลเชิญไปแล้ว จากห้อง
แห่งพระเจดีย์นั้น ด้วยสำคัญว่าศิลาสามัญ ตั้งไว้ในเรือน
พระปฏิมา ในวิหารหลังหนึ่ง.

ก็ครั้นเมื่อทองที่ผิวแห่งพระ ปฏิมาลอกแล้วโดย กาล
เป็นที่ก้าวล่วงแห่งสองสามเดือน พระปฏิมานั้นได้ปรากฏ
แล้ว อันบุคคลรู้แล้วโดยความเป็นปฏิมาสำเร็จด้วยก้อน
แก้วแห่งใหญ่ในกาลนั้น (พระปฏิมานี้) อันบุคคล นำ

มาแล้ว สุ่มหานครมีชื่อว่า ลำปาง ซึ่งเป็นมหาราชธานี
 ในกาลนั้น อันตั้งอยู่แล้วในแคว้นแคว้นโยนก ได้ทดลองแล้ว
 สักการแล้วในปีนั้น นั้นเที่ยว ตั้งอยู่แล้วในเมืองนครลำปาง
 นั้นสิ้นกาลนาน (คือ) สิ้นปีทั้งหลายสามสิบสอง

(พระปฐมมานี อันบุคคลนำมาแล้วจากเมือง) นคร
 ลำปางนั้น สุ่มหานครนพีส อันเป็นที่อยู่แห่งผู้เป็นใหญ่กว่า
 ชาวโยนก เป็นราชธานีแห่งบุคคลสร้างใหม่ยิ่ง (เชียงใหม่)
 ในโยนกธาฐนั้นนั้นเที่ยว ในปีทีสิบเอ็ดในเบื้องบนแห่ง
 พันปีทั้งหลายสองอันก้าวล่วงแต่กาลเป็นที่เป็นไปล่วงแห่ง
 พระสัมพุทธเจ้า (อันบุคคล) ได้ให้ประดิษฐานไว้แล้วใน
 มหานครนพีสนั้นตลอดปีทั้งหลายแปดสิบสี่แล้ว.

ก็ครั้นเมื่อกำลังแห่งชาวโยนก เป็นของอ่อน อัน
 ข้ำศึกย้ายแล้ว อนึ่งครั้นเมื่อกำลังในแคว้นแคว้นลาวมีกำลัง
 ใหญ่ ยังความเป็นอิสระอันลาวทั้งหลายเป็นไปแล้วในโยน-
 ธาฐ ให้เจริญอยู่ (พระปฐมมานี) อันบุคคลนำไปแล้ว จาก
 นครนพีสนั้นสู่บุรี อันอาศัยแม่น้ำใหญ่ชื่อโขง เป็นมหา
 นครมีชื่อว่าชาว (เมืองหลวงพระบาง) ในแคว้นแคว้นลาว

ของตนในปีเก้าสิบห้าในเบ็องบนแห่งพันปีทั้งหลาย สองอัน
ก้าวล่วงแล้ว เป็นไปอยู่โดยลำดับ แต่กาลเป็นที่ล่วงแล้ว
แห่งพระสัมพุทธเจ้า อันบุคคลประดิษฐานไว้แล้วที่นคร
ชาวนั้น บุกาแล้วตลอดปี ทั้งหลายสิบสอง ก็ (พระปฐมมา
นี้) แลอันบุคคลนำไปแล้วจากเมืองชาวนั้น สุ่มหาบุรีอัน
สร้างแล้วใหม่มีชื่อว่าจันทร (เวียงจันทร) ให้ประดิษฐาน
ไว้แล้วได้สักการแล้ว.

ก็ (พระปฐมมา) ประดิษฐาน ณ ที่เดิวนั้นเทียว
ในเมืองเวียงจันทรนั้นแล ตลอดกาลนานคือ สองร้อยแห่ง
ปีทั้งหลายยังด้วยสิบห้า เมื่อพระพุทธปฐมมานั้น (อันบุคคล)
นำไปแล้ว และให้ตั้งอยู่แล้วในโยนกทั้งหลาย ในลาว
ทั้งหลายตามลำดับ อย่างนี้ ด้วยประการนี้แล.

พันปีทั้งหลายสองยังด้วยสามร้อย ยิ่งด้วยยี่สิบเอ็ด
(๒๓๒๑ ปี) ก้าวล่วงแล้วโดยลำดับนั้นเทียวแต่กาลเป็นที่
นิพพานแห่งพระพุทเจ้า ครั้นเมื่อวงศ์แห่งพระเจ้าสยาม
ราช ประเสริฐสูงสุดตั้งอยู่ในสยามนี้ อันเป็นไปอยู่ ใน
กาลนี้ ในปีเป็นที่ตั้งแห่งปีที่สิบสอง มีในเบ็องบนแห่งสอง

สามพันปีเหล่านั้ (พระพุทธรูปปฏิมานั้) อันพระราชอาพระองค์
 ก่อนพระราชาทังปวงในพระราชวงศันี้ ผู้ทรงไว้ซึ่งอาณา
 จักรอันประเสริฐ มีข้าศึกอันปราบดีแล้ว ทรงพระนามว่า
 จักรีบรมนาถรุ่งเรืองอยู่ด้วยบุญและเดชใหญ่ ทรงปราบ
 ปราบแคว้นแคว้นลาวทังสนธิถึงบุรีชื่อว่าจันท์นั้ กระทำ (ให้
 อยู่) ในอำนาจของสยามโดยราบคาบ นำมาแล้วจากเวียง
 จันท์นั้หนันั้นเที่ยวสู่สยามราชูนี้ โดยกำลังแห่งความชนะ
 เชิญเข้าไปสู่กรุงมีชื่อว่า ธนบุรี อันเป็นนครก่อนในกาลนั้น
 ในประเทศเป็นสวนอันบุคคลพึงรื่นรมย์ มีนามว่า บาง
 กอกนั้ สักการอยู่โดยชอบ ได้ประดิษฐานไว้แล้ว ในกรุง
 ธนบุรีนั้หนันั้นเที่ยวตลอดปีทังหลายสาม.

พระราชธานีอันงามนั้อันบุคคลพึงรื่นรมย์ มีนามว่า
 เทพมหานคร รัตนโกสินทร อันพระราชผู้สูงสุดนั้หนั
 เที่ยว ให้สร้างแล้วที่ฝั่งแห่งแม่น้ำอันตั้งอยู่ในปรััติภูมิภาค
 แห่งกรุงธนบุรีนั้หนัเที่ยว ในปีทังหลายสามใดก็ครันเมื่อ
 มหานครอันบุคคลพึงรื่นรมย์ และพระศรีรัตนเจติยราม
 อันซึ่งตั้งอยู่ในพระราชนิเวศนั้หนัสำเร็จแล้ว โดยกาลเป็น
 ที่ล่องไปแห่งปีทังหลายสามเหล่านั้ พระปฏิมานั้ (อัน

พระราชานัน) นำมาแล้วจากกรุงธนบุรี ในวันวิสาขบูชาในปี
 ในปีสืบหาแห่งพันปีทั้งหลายสอง ยิ่งด้วยสามร้อยแต่กาล
 เป็นที่ปริณิพพานแห่งพระพุทธเจ้า ประดิษฐานไว้แล้วใน
 กฎการอันงามสำเร็จด้วยทองทิบ สูงยี่สิบศอกกำ (๒๐ กำมา)
 ได้ประดิษฐานดีแล้ว ตกแต่งแล้วโดยนัยอันเรา แสดง
 แล้วในปฏิพิมพ์นั้นเที่ยว อันประทับแล้วด้วยเครื่องประทับ
 ทั้งหลาย อันแต่งแล้วด้วยแก้วเลิศมีอย่างต่างๆ อันสมควร
 แก่ฤๅษีสามอันเปลี่ยนแล้วด้วยประการนั้น สิ้นสามครั้ง ใน
 กาลเป็นอันสิ้นไปแห่งฤๅษีทั้งหลายนั้นๆ งดงามแล้วด้วยเครื่อง
 สักการทั้งหลาย อันจะนับมิได้ทีเดียว ประดิษฐานอยู่ด้วยดี
 แล้วในพระศรีรัตนเจตยารามนั้นนั้นเที่ยว อันบุคคลสักการ
 มาตราบเท่าถึงกาลทุกวันนี้.

ปีทั้งหลายสืบเจ็ด เป็นรัชกาลแห่งพระราชอาพระองค์
 ก่อนกว่าพระราชาทรงผู้ทรงไว้ซึ่งอาณาจักรอันประเสริฐ
 มีข้าศึกชนะดีแล้ว ทรงพระนามว่า จักรีบรมนาถ ปี
 ทั้งหลายสืบหก เป็นรัชกาลแห่งพระราชผู้เป็นโอรสแห่ง
 พระราชา พระนามว่า จักรีบรมนาถ นั้นนั้นเที่ยว (ทรง

พระนามว่า) มหิธรสุนทร ปี^๕ทั้งหลายยี่สิบหก เป็นรัชกาล
 แห่งพระราชา ผู้ประกอบในธรรมอย่างยิ่ง ทรงพระนาม
 ว่า เจษฎาธิบดินทร์ พระพุทธปฏิมา^๕นั้น (อัมมหาชน)
 สักการอยู่โดยชอบตลอดปี^๕ทั้งหลายหกสิบเก้า ในรัชกาลแม่
 แห่งพระราชา^๕ทั้งหลายสามผู้กระทำซึ่งความเป็นพระราชา
 อันล่วงไปแล้วอย่าง^๕นี้ ด้วยประการ^๕นั้น ได้ตั้งอยู่แล้ว
 ตลอดนิรันดรกาล

พระราชาผู้เป็นพระนัตตาประเสริฐที่สุด แห่งพระ-
 ราชาพระองค์ก่อนกว่าพระราชา^๕ทั้งปวง มีพระชาติดี เป็น
 พระโอรสอันประเสริฐ สูงสุดเลิศแห่งพระมหाराชที่สอง
 เป็นพระกนิษฐภคินีโดยวัยแห่งพระราชา^๕ที่สามเทียว เป็น
 ผู้เป็นไปล่วงปรากฏแล้วนั้น^๕เทียว ในประเทศ^๕ทั้งหลาย
 เป็น^๕อเนก อัมมหาชนนับถือแล้วด้วยคุณ^๕ทั้งหลาย มี
 พระชาติเป็น^๕ต้นอันประเสริฐที่สุด เป็น^๕ไปด้วยพระนามว่า
 ประเมนทรมหามกุฏ พระองค์^๕นั้น^๕เทียว เป็นพระราชา
 ธิราช เป็นจอมแห่งมนุษย์ เป็นใหญ่กว่าคนในแคว้น
 แคว้นสยาม ในกาล^๕เป็น^๕ที่ล่วงไปแห่งปี^๕ทั้งหลายหกสิบ
 เก้า^๕เทียวเหล่าใดเล่า อภิเชกแล้วด้วยบรมราชาภิเชกโดย
 ธรรมในวันวิสาขบูชา^๕มี อันเป็นวันอุโบสถ ในปี^๕ทั้งหลาย

เก้าสิบยี่งตัวสี่ อันเต็มพร้อมแล้ว ด้วยประการทั้งปวง
 ในเบื้องบนแห่งพื้นพิภพหลาย สองยี่งตัวสามร้อยอันล่วง
 แล้ว แต่กาลเป็นที่ปริณิพพานแห่งพระพุทธเจ้า ทรงบำรุง
 อยู่ซึ่งพระสัมพุทธปฏิมาอันสำเร็จด้วยก้อนแก้ว ชื่อมรกต
 อลังการประเสริฐที่สุดนั้น นั้นและโดยชอบนั้นเทียว มีความ
 นับถือกล้ากระทำให้เป็นดังพระพุทธเจ้ายังทรง พระชนม์อยู่
 ยังบุคคลให้ถือเอาซึ่งอาการเช่นกับคล้ายสมด้วยจิตรการกรรม
 ที่นับว่าระบายนี่แห่งพระพุทธพิมพ์นั้นนั้นเทียว เพื่ออันดู
 แห่งชนทั้งหลายมากผู้อยู่ต่างประเทศไกลรู้เฉพาะแล้วด้วย
 สัญญามีไมตรี ไม่เคยมาแล้วในสยามประเทศนี้ มีความใคร่
 เพื่ออันเห็น ให้แสดงรูปทั้งหลาย มีสามอย่างด้วยอาการ
 คือความเป็นพระปฏิมา อันประทับแล้วในฤคสามในแผ่นผ้า
 ใหญ่ควรแก่อันระบายนี่หนึ่งแล อันหนึ่งให้กระทำรูปทั้ง
 หลายแม้มากสำหรับรองแบบพระปฏิมา แม้ยังชาวต่าง
 ประเทศทั้งหลายให้ยินดีอยู่ ให้เขียนเรื่องแห่งพระพุทธปฏิ-
 มานี่ ควรให้รู้เนื้อความอันใคร ๆ ฟังคัดค้านไม่ได้ ด้วย
 อักษรทั้งหลายแห่งชาวสยามบ้าง ด้วยอักษรอังกฤษบ้าง

แม่ด้วยภาษาเห่ชาวมคร^(๑) ก็เรื่องนั้นเราให้เขียนแล้ว ใน
ปีที่ ๔ แห่งรัชกาลของเราผู้เป็นพระราชนั้น ได้มีในอายุ
แห่งพระพุทธศาสนา อันนับแล้วด้วยสองพันยี่ด้วยสามร้อย
ยี่ด้วยปีทั้งหลายเกาสิบยี่ด้วยเจ็ด อันบันทึกกำหนดแล้ว
แต่กาลเป็นที่ปรินิพพานแห่งพระพุทธเจ้า ด้วยประการดังนี้
แล.

---

(๑) ตรงนี้ผู้แปลเดิมแปลไว้ว่า เขียนตำนานพระแก้วเป็นภาษามครด้วยอักษร
ไทย และอักษรอังกฤษ ที่จริงไม่ใช่เขียนเป็นภาษามครล้วน เขียนเป็นภาษา
อังกฤษด้วย ดังกล่าวแล้วในคำนำ

คำสอนคุณ

หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

หม่อมเจ้าหญิง พูนพิศมัย ดิศกุล ฯ ทรงนิพนธ์

ได้พระราชทานรางวัลชั้นที่ ๑

ในการประกวดประจำปี พ.ศ. ๒๔๗๒

มีพระราชนิพนธ์คํานำ

สารบัญ

คำสนทน

หนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก

	หน้า
พระราชนิพนธ์คำนำ	ก
รายงานราชบัณฑิตยสภา	๑
บทที่ ๑ คุณพระพุทธเจ้า	๖
คำถามบทที่ ๑	๙
บทที่ ๒ คุณพระธรรม	๑๐
คำถามบทที่ ๒	๑๙
บทที่ ๓ คุณพระสงฆ์	๒๐
คำถามบทที่ ๓	๒๒
บทที่ ๔ ศีลห้า	๒๓
คำถามบทที่ ๔	๒๙
บทที่ ๕ คุณบุรพการี	๒๙
คำถามบทที่ ๕	๓๑
บทที่ ๖ คุณของศาสนา	๓๒
คำถามบทที่ ๖	๔๑
บทที่ ๗ คุณพระมหากษัตริย์	๔๒
คำถามบทที่ ๗	๔๔

คำนำ

(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก)

ในงานวิสาขบูชาเมื่อศกก่อนนี้ ข้าพเจ้าได้ให้พิมพ์หนังสือพุทธมามกะ เพื่อแจกในงานนั้นและได้เขียนคำนำแสดงปรารภไว้ด้วย ว่าเราควรจะพยายามชวนชวายเป็นสงฆ์สอนเด็กให้รู้จักพระพุทธศาสนา

ข้าพเจ้าได้ทราบว่าผู้ที่มีความเห็นพ้องด้วยกับข้าพเจ้าเป็นอันมาก ทั้งพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ ทำให้ข้าพเจ้ามีความปลื้มเป็นอันมาก ข้าพเจ้าจึงได้ให้ราชบัณฑิตยสภาออกประกาศการประกวดแต่งหนังสือแสดงพระพุทธศาสนาสำหรับสอนเด็ก เพื่อจะได้มีหนังสือแจกได้ทุก ๆ ปี และเพื่อให้มีผู้เอาใจใส่ในกิจอันนี้มากขึ้น.

ผลของการประกวดนี้ มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อย่างหนึ่ง ที่ผู้ส่งหนังสือเข้ามาประกวดถึง ๒๔ ราย ผู้ที่เข้าประกวดมีทั้งหญิงและชายและพระภิกษุ ที่อยู่ในจังหวัดพระนครก็มี และที่อยู่ต่างจังหวัดไกล ๆ ก็มี นับว่าประกาศการประกวดหนังสือแสดงพระพุทธศาสนาที่ทราบกันแพร่หลายและมีผู้เอาใจใส่มาก. ข้าพเจ้ามีความเสียใจอยู่บ้างที่ได้ทราบว่าสำนวน

ต่าง ๆ ที่ส่งมานั้น มีที่ถูกต้องตามเกณฑ์แต่ฉบับเดียว ทั้ง
 นี้ก็ไม่สู้น่าประหลาดใจอะไรนัก เพราะคราวนี้เป็นคราวแรก
 ผู้ที่แต่งหนังสือย่อมยังไม่เข้าใจได้ชัดเจน ว่าต้องการหนังสือ
 ชนิดไหนแน่ ข้าพเจ้าเชื่อว่า ในคราวหน้าคงจะมีหนังสือที่
 ถูกต้องตามเกณฑ์หลายสำนวน จะทำให้กรรมการเลือกคัด
 เลือกสำนวนที่ควรได้รางวัลได้มากกว่าคราวนี้. ข้าพเจ้าได้
 อ่านสำนวนอีก ๓ สำนวน ที่กรรมการได้เลือกขึ้นพิจารณา
 ด้วยในคราวนี้ รู้สึกว่าแต่งดี และแม้จะพิมพ์แจกก็คงจะได้
 ประโยชน์มากเหมือนกัน และถ้าผู้แต่งได้แก่สำนวนเสีย
 บ้าง ก็อาจได้รับรางวัลในการประกวดคราวหน้า. ข้าพเจ้า
 ได้ให้พิมพ์ลายพระหัตถ์นายกรัฐมนตรีสภาไว้ใน หนังสือ
 นี้ด้วย เพื่อจะได้ทราบวิธีคัดเลือกที่ราชบัณฑิตยสภาได้วาง
 ไว้และได้ใช้ในคราวนี้.

ข้าพเจ้าอยากจะใคร่อธิบายลักษณะหนังสือที่ต้องการ
 และวิธีใช้หนังสืออย่างนี้ไว้เสียในที่นี้ด้วย. หนังสือที่ต้องการ
 นั้นปรากฏในข้อบังคับการประกวดว่า “ต้องให้เด็กขนาดอายุ
 ๑๐ ขวบอ่านเข้าใจได้.” หมายความว่าต้องให้เด็กอ่านเข้าใจ
 ได้เอง โดยตลอด ไม่ต้องถามผู้ใหญ่เลย. แต่วิธีที่จะใช้

ก

หนังสือให้เป็นประโยชน์นั้น ไม่ใช่เอาส่งให้เด็กเอาไปอ่าน แล้วไม่เอาธุระต่อไป. ถ้าทำดังนี้เด็กก็คงไม่อ่าน หรืออ่าน ก็คงไม่ตั้งใจจำข้อความ. เมื่อให้เด็กอ่านแล้วผู้ใหญ่ต้องซักถามสอบทวนความจำอีกทีหนึ่งจึงจะได้ประโยชน์.

เช่นยกเอาหนังสือที่แจกคราวนี้เป็นตัวอย่าง จะเห็นได้ว่าหนังสือนี้แบ่งเป็นบทสั้น ๆ เมื่อจบบทหนึ่งมีคำถาม เพื่อสอบความจำและความเข้าใจไว้ด้วย. บิตามารดาของเด็กที่ได้รับหนังสือแจกนี้ควรให้เด็กอ่านบทต่าง ๆ เหล่านี้ คราวละบทในวันว่าง เช่นวันอาทิตย์หรือวันพระก็ได้ เมื่อเด็กอ่านแล้วควรใช้คำถามท้ายบทนั้นซักถามเด็กดูเพื่อสอบความจำและความเข้าใจ และอธิบายเพิ่มเติมบ้างตามสมควร. ถ้าทำดังนี้ก็จะได้ประโยชน์สมกับความมุ่งหมายของผู้แต่ง และของข้าพเจ้าผู้แจกหนังสือนี้.

ข้าพเจ้าใคร่จะออกความเห็นไว้ในที่นี้ด้วย ถึงวิธีที่เราจะดำเนินการสั่งสอนศาสนาแก่เด็กได้ด้วย วิธีอย่างไร จึงจะได้ผลดีที่สุด. การที่จะสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กนั้น เป็นของยาก เพราะมีธรรมที่สูงเกินสมองของเด็กเสียโดย

มาก จึงต้องใช้วิจารณ์อย่างสุขุม เพื่อหยิบยกข้อความ
ที่สมควรมาสอนให้เข้าใจได้ และให้ได้ผลจริง.

ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวไว้แล้ว ว่าชาติอื่นที่นับถือ
ศาสนาคริสต์หรืออิสลามเป็นต้น เขาเริ่มสั่งสอนเด็กใน
ทางศาสนาตั้งแต่วัยเล็กมากทีเดียว เกือบจะว่าพอพูดได้ก็
สอนทีเดียวว่าได้ สำหรับพระพุทธศาสนาเราควรทำเช่น
นั้นเหมือนกัน. สำหรับศาสนาคริสต์และอิสลาม ข้อต้น
ที่เขาบอกสอนก็คือหลักสำคัญของศาสนาของเขา ที่ว่าพระ
เป็นเจ้าหรือพระยะโฮวาทรงสร้างโลกนี้ และสิ่งทั้งปวงที่มี
อยู่ในโลกนี้พระเป็นเจ้าก็ทรงสร้างทั้งสิ้น การใดที่เป็นไป
ในโลกย่อมเป็นไปตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า โดย
ที่ทรงบันดาลให้เป็นไปดังนี้. ข้อความเหล่านี้เขาสอนให้
เด็ก เชื่อนั้น ที่เดียว. สำหรับพระพุทธศาสนาข้าพเจ้าก็เห็นว่า
มีสิ่งที่เราควรสอนให้เข้าใจและให้ เชื่อนั้น เสียตั้งแต่ต้นที่
เดียวเหมือนกัน. สิ่งที่เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา
นั่นคือ วัฏฏะสงสาร การเวียนว่ายตายเกิด และ กรรม
ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว. “วัฏฏะสงสาร” และ “กรรม” นี้ เป็น

ความเชื่อที่ว่าที่เก่ากว่าพระพุทธศาสนา และเป็นของพราหมณ์
ก็จริง แต่ก็ยังเป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะหน
ทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนาก็เพื่อให้พ้นจากวัฏฏะสงสาร
อันเป็นความทุกข์ แต่สิ่งที่ดีประเสริฐยิ่งนั้นคือความเชื่อใน
“กรรม” แต่จะสอนแต่เรื่องกรรมอย่างเดียว ไม่สอนเรื่อง
วัฏฏะสงสารด้วยก็ไม่บริบูรณ์ ความเชื่อในกรรมข้าพเจ้าเห็น
ว่าเป็นของประเสริฐยิ่ง, ควรเพาะให้มีขึ้นในใจของคนทุก
คน และถ้าคนทั้งโลกเชื่อมั่นใน “กรรม” แล้ว ข้าพเจ้า
เชื่อว่า มนุษย์ในโลกจะได้รับความสุขใจขึ้นมาก. ความเชื่อ
ในกรรมนี้ไม่ใช่ความเชื่ออย่าง “Fatalist” และไม่ควรจะเป็น
อย่างที่เราเรียกกันว่า “แล้วแต่บุญแต่กรรม” เลย ตรงกัน
ข้าม ควรเป็นสิ่งที่จะทำให้คนชวนชวยทำแต่กรรมที่ดี
โดยหวังผลที่ดี. เรื่องวัฏฏะสงสารและกรรมนี้เป็นของต้อง
“มีความเชื่อ” (faith) เพราะเป็นสิ่งที่ยังพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัด
ว่าเป็นของที่จริง แต่ก็เป็นที่น่าเชื่อกว่า “ความเชื่อ”
(faith) อื่นหลายอย่าง

ตามธรรมดาคนเราเมื่อได้รับความไม่พอใจหรือความ

ทุกข์ ก็มักจะพยายามหาที่ ชัด เช่นชัดผู้ใหญ่, ชัดผู้บังคับบัญชา, ชัดรัฐบาล, ชัดพวกเศรษฐกิจ, หรือชัดขนบธรรมเนียม อะไรต่าง ๆ แล้วแต่จะเลือกชัด. ถ้าชัดสิ่งที่ว่ามาแล้วไม่ได้ ก็ชัดผีสังเทวดาหรือพระเป็นเจ้าอะไรต่อไป. อย่างไรก็ตาม การชัดต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดความไม่สบายใจทั้งนั้น และจะทำให้เกลียดหรือเบื่อหน่ายสิ่งที่ตัวชัดนั้น ถ้าอย่างตีสักหน่อยก็คือพวกที่เชื่อเทวดาหรือพระเจ้ามีความเชื่อจริง และเกรงกลัวจริง ถือเสียว่าความทุกข์ที่ได้รับนั้นคือพระเจ้าหรือเทวดาลงโทษคนที่ทำความผิดมา แต่บางครั้งก็เชื่อยาก และอาจสงสัยความอยู่ติธรรมของเทวดาบ้างก็มี.

ส่วนความเชื่อในกรรมนั้น เราจะชัดใครไม่ได้นอก จากตัวเราเอง. เราอาจเห็นได้ง่าย ๆ ว่าความผิดของเรานั้น ได้รับผลทันที, อย่างที่เรียกว่า “กรรมตามทัน” นั้นมีเป็นอันมาก. ถ้าหากว่าเราได้รับความทุกข์ที่เราแปลไม่ออกมาเป็นผลไม่ดีของอกุศลกรรมอะไรที่เราได้ทำ. เราก็ต้องเชื่อว่าเป็นผลของกรรมในชาติก่อน และพึงทำกรรมที่ดีเพื่อให้ได้รับความสุขใน ชาติหน้าต่อไป. (กรรมและวิภวัญจะสงสาร

ต้องสอนไปด้วยกันเพราะเหตุนี้.) ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ถ้าคนเราเชื่อกรรมจริง ๆ แล้ว จะไ้ความ สุขใจ ใช้น้อย โดยที่ไม่ทำให้รู้สึกท้อถอยอย่างไร เพราะไม่ควรจะนั่งหาเรื่อง ชัดใคร ๆ หรืออะไรต่าง ๆ จนไม่เป็นเรื่อง.

โดยเหตุต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างบนนี้ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเราควรพยายามสอนเด็กให้เข้าใจและให้ เชื่อนั่น ในกรรมเสียแต่ต้นทีเดียว ยิ่งให้เชื่อได้เท่าไรยิ่งดี ควรให้ฝังเป็นนิสัยทีเดียว. นอกจากนี้ควรสอนให้เด็กเคารพต่อ พระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์, แม้จะไม่เข้าใจหรือไม่รู้ว่า แปลว่าอะไร ก็ต้องให้เคารพกราบไหว้เป็นนิจ. พอเด็กรู้ความมากขึ้นก็อาจสั่งสอนตาม ลักษณะของหนังสือที่แจก คราวนี้ได้ต่อไป.

ข้าพเจ้าใคร่จะชมความสามารถและความพยายามของ หม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัยที่ได้แต่งหนังสือนี้เข้าประกวด ได้ รับรางวัลเป็นครั้งแรก ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลกรรม ของเธอ.

ข้าพเจ้าหวังว่าผู้ที่ได้รับหนังสือนี้คงจะมีความพอใจ

๒

และจะใช้หนังสือนี้ได้เป็นประโยชน์จริงตามความมุ่งหมาย.

ด้วยอำนาจพระรัตนตรัย ขอผู้ที่ได้อ่านหนังสือนี้จง
มีความสุขเจริญทั้งกายและใจทุกๆ คน เทอญ

ปิ่นทอง. ๒๓.

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๒

(สำเนา)

ที่ ๕๕/๕๘๔

ราชบัณฑิตยสภา

วันที่ ๑๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑

ขอเสนอพิจารณาพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานกราบบังคมทูล ฯ รายงานการประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก สำหรับที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์พระราชทานในวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๔๗๒ ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

๑. ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ มีผู้แต่งหนังสือซึ่งจะประกวดส่งมายังราชบัณฑิตยสภา ๒๔ ราย ผู้แต่งเป็นพระภิกษุ ๕ ราย เป็นคฤหัสถ์ ชาย ๑๖ ราย เป็นผู้หญิง ๓ ราย ส่งมาแต่จังหวัดต่างๆ คือ จังหวัดพระนคร ๑๒ ราย จังหวัดธนบุรี ๔ ราย จังหวัดพระประแดงราย ๑ จังหวัดอุบล-ราย ๑ จังหวัดร้อยเอ็ดราย ๑ จังหวัดภูเก็ตราย ๑

๒. ราชบัณฑิตยสภาได้ปรึกษากันตั้งวิธีตรวจหนังสือประกวดทั้งอธิบายต่อไปนี้

ก. ได้เอาวิธีตรวจหนังสือประกวดในมหาวิทยาลัยมาใช้โดยอนุโลม คือให้สภาเลขานุการผู้เป็นพนักงานรับ

หนังสือประกวดแต่ผู้เดียวรู้ชื่อผู้แต่ง และรักษาไว้เป็นความลับ ส่วนฉบับหนังสือซึ่งจะส่งให้กรรมการตรวจตัดสินนั้น ให้เรียกชื่อด้วยจำนวนเลขว่าสำนวนที่ ๑ และสำนวนที่ ๒ เป็นต้นเป็นลำดับไป มิให้ผู้ตรวจรู้ว่าเป็นของผู้ใดแต่ง

ข. ได้ตั้งอนุกรรมการ มีพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญวรรณคดีเป็นประธาน ๑ หม่อมเจ้าพร้อม ลดาวัลย์ ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎก ๑ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ผู้เชี่ยวชาญการสอนเด็ก ๑ พร้อมกันตรวจเป็นชั้นต้น และให้อนุกรรมการนี้ เลือกคัดหนังสือซึ่งสำนวนที่เข้าเกณฑ์ควรรับพระราชทานรางวัลได้ไว้ ๖ สำนวน ส่งให้ราชบัณฑิตยสภาตรวจอีกชั้นหนึ่ง เพื่อเลือกคัดเอาแต่ ๓ สำนวน ซึ่งสมควรจะรับพระราชทานรางวัลส่งขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายตามประกาศ

๓. อนุกรรมการได้ตรวจหนังสือซึ่งส่งเข้ามาประกวดทั้ง ๒๔ สำนวน เห็นพร้อมกันว่าสำนวนมีแต่งดีต้องลักษณะตามประกาศ สมควรรับพระราชทานรางวัลแต่สำนวนหมายเลขที่ ๒ สำนวนเดียว นอกจากนั้นหาเข้าเกณฑ์สมควรพระ

ราชทานรางวัลไม่ แต่กรรมการราชบัณฑิตยสภาได้กำหนดไว้ให้เลือกคัดขึ้นเสนอ ๖ ส่วนวน จึงช่วยกันเลือกต่อไป ได้ส่วนวนที่แต่งพอไม่สู้ห่างเหินจากเกณฑ์เลือกอีก ๓ ส่วนวน คือ ส่วนวนที่ ๑๗ ที่ ๒๐ และที่ ๒๓ จะหาว่านั่นอีกไม่ได้ อนุกรรมการจึงส่งขึ้นเสนอต่อกรรมการราชบัณฑิตยสภาแต่ ๔ ส่วนวน

๔. สภาเลขานุการได้คัดสำเนาหนังสือประกวด ซึ่ง อนุกรรมการเสนอ ๔ ส่วนวนนั้น ส่งให้กรรมการราชบัณฑิตยสภาอ่านตรวจรายตัวทั่วทุกคน แล้วข้าพระพุทธเจ้า จึงให้นัดประชุมราชบัณฑิตยสภาตัดสิน เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ มีกรรมการมาประชุมคือ

๑. กรมพระดำรงราชานุภาพ นายก
๒. สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีวงศ์ อุปนายกแผนกศิลปากร
๓. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ อุปนายกแผนกวรรณคดี
๔. พระยาโบราณราชธานินทร์ อุปนายกแผนกโบราณคดี

๕. กรมพระจันทบุรีนฤนาถ

๖. เจ้าพระยาธรรมาศกัณฐ์

กรรมการที่ไม่ได้มาประชุม

๗. พระองค์เจ้าธานีนิวัต ไปตรวจราชการอยู่หัวเมือง

๘. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ยังอยู่เมืองชลบุรี

๕. ราชบัณฑิตยสภาเห็นชอบพร้อมกันตามมติของอนุกรรมการ ว่าในบรรดาหนังสือส่งเข้าประกวดปีนี้ มีสำนวนหมายเลขที่ ๒ สำนวนเดียวแต่งตั้งดีตรงตามลักษณะที่ประกาศ สมควรรับพระราชทานรางวัลได้ และได้ปรึกษากันต่อไปว่าจะควรเลือกสำนวนอื่นให้รับพระราชทานรางวัลอีก ๒ สำนวน ให้ครบ ๓ รางวัลตามจำนวนในประกาศ หรือจะตัดสินว่าควรได้รับพระราชทานรางวัลแต่สำนวนหมายเลขที่ ๒ สำนวนเดียว ข้อหลังนี้ราชบัณฑิตยสภาเห็นพร้อมกันว่า หนังสือซึ่งได้รับพระราชทานรางวัลในการประกวดเป็นของจะปรากฏอยู่ต่อไป ต้องถือเอาแต่ข้อที่แต่งตั้งถึงขนาดเป็นหลัก ถ้าปล่อยให้หนังสือซึ่งแต่งไม่ได้ถึงขนาด

ขึ้นชื่อว่าหนังสือใต้พระราชทานรางวัล การประกวด
ก็จะเป็นคุณตามสมควร ด้วยเหตุนี้ราชบัณฑิตยสภาจึง
พร้อมกันลงมติว่าในการประกวดหนังสือสอนพระพุทธศาสนา
แก่เด็กประจำ พ.ศ. ๒๔๗๒ ควรได้รับพระราชทานรางวัล
แต่สำนวนหมายเลขที่ ๒ สำนวนเดียว

๖. เมื่อเสร็จการตัดสินแล้ว จึงสั่งให้พระพิ
จิตรการ สภาเลขานุการ ขยายชื่อผู้แต่งหนังสือสำนวน
หมายเลขที่ ๒ เพื่อจะได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ พระ
พิจิตรการแถลงความซึ่งกรรมการราชบัณฑิตยสภาทุก
คน รวมทั้งตัวข้าพระพุทธเจ้าด้วย มิได้คิดว่าผู้แต่งหนังสือ
ประกวดสำนวนหมายเลขที่ ๒ นั้น คือหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย
ดิศกุล ฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานทูลเกล้า ฯ ถวาย
สำเนาหนังสือประกวดสำนวนหมายเลขที่ ๒ ของหม่อมเจ้า
หญิงพูนพิศมัยมาพร้อมกับรายงานนี้

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า ดำรงราชานุภาพ ขอเดชะ

นายกราชบัณฑิตยสภา

บทที่ ๑ คุณพระพุทธเจ้า

ใครเป็นพระพุทธเจ้า และทำไมเราจึงกราบไหว้ นับถือท่าน ?

พระพุทธเจ้าท่านเป็นลูกพระเจ้าแผ่นดินในประเทศอินเดีย. ท่านได้รับความสุขสบายมาตั้งแต่ท่านเกิด, มีพี่เลี้ยงเพื่อนเล่นคอยตามใจให้สนุกสบายอยู่เสมอ. แต่ท่านเป็นเด็กฉลาด, ถึงแม้จะมีแต่คนคอยตามใจท่าน ๆ ก็ไม่มัวเล่นเพลินไปแต่กับความสุข, ท่านชอบเรียนชอบรู้, ถ้าท่านได้เห็นหรือได้ยินอะไรมาแล้ว ท่านก็เก็บเอามาคิดว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ? ทำไมเขาจึงพูดกันเช่นนั้น ? ท่านชอบคิดชอบรู้มาแต่เล็ก ๆ จนท่านโตขึ้นท่านได้ทรงเห็นคนเราเกิดมาแปลก ๆ กัน, ที่เกิดมาเป็นคนจนมีแต่ความทุกข์ก็มี, ที่เกิดมามีสุขสบายก็มี, บางคนชอบชกตีวิวาทแต่บางคนก็เรียบร้อย พูดจาเพราะ กิริยางาม. บางคราวท่านได้เห็นคนแก่ที่ไม่แข็งแรง จะเดินไปไหนก็ต้องให้คนจูงไป. จำอะไรไม่ได้ หลง ๆ ลืม ๆ คุณ่าสงสาร. บางคนก็เจ็บไข้ร้องไห้ บ้างครางบ้าง. เพราะความเจ็บปวดไม่สบาย. บางคนก็ล้ม

ตายจากกันไป ทำให้ญาติพี่น้องร้องไห้เสียดายโดยความคิดถึง. เมื่อท่านเห็นแล้ว, ท่านสลดพระทัย ทรงคิดว่าทำไมหนอความแก่ ความเจ็บไข้และความตายนี้, คนทุกคนที่มาแล้วจึงหนีไม่พ้นได้เลยสักคนเดียว. ถึงแม้จะเกิดมาเป็นคนจนหรือมั่งมี เป็นไพร่ เป็นผู้ดี ก็ต้อง แก่ ต้องเจ็บ ต้อง ตาย ด้วยกันทั้งนั้น, และทำไมเราจึงมีความทุกข์บ้าง ความสุขบ้างเช่นนั้น. และทำอย่างไรเราถึงจะเป็นสุขสบายได้เสมอไป ท่านทรงคิดหาเหตุผลอยู่หลายปี แต่ก็ยังคิดไม่ออกได้, เพราะท่านมีธุระราชการงานเมืองมาก. ต่อมาภายหลังท่านจึงบ้านทั้งเมือง ทั้งลูกเมีย. ออกไปบวชอยู่คนเดียวในที่เงียบสงัด. ไม่มีใครกวน เพื่อคิดค้นหาสิ่งที่จะแก้ทุกข์ของคนในโลกนี้.

ในที่สุดท่านก็คิดเห็นได้ว่า คนเราที่เกิดมาแปลกๆ กันนั้น, เป็นเพราะทุกคนต่างทำดีบ้างทำชั่วบ้าง แปลกๆ กันเป็นเหตุ. ผลของการทำชั่วก็ต้องมีทุกข์ ผลของการทำดีก็ได้ความสุข. เพราะฉะนั้นถ้าใครอยากเป็นสุขสบาย ก็ต้องมีอย่างเดียวกันแต่ อย่าทำชั่ว ทำแต่ดี, และต้องตั้งใจถือความ

คืนไว้ให้แน่นอนเสมอ จึงจะมีความสุขได้จริง. เมื่อท่านคิด
ได้และทำตัวของท่านให้สบายได้แล้ว, ท่านก็นึกถึงคนอื่น ๆ
ไม่เก็บนิ่งไว้เป็นความสุขของท่านแต่คนเดียว, ท่านพยายาม
สั่งสอนให้คนอื่นเข้าใจ และรู้จักทำตัวให้มีความสุขสบาย
เหมือนตัวท่าน.

ท่านเป็นถึงลูกพระเจ้าแผ่นดิน. มีความสุขสบายแล้ว
ทุกอย่าง, ท่านจะไม่นึกถึงคนอื่น ๆ ในโลกนี้รวมทั้งตัวเรา
ด้วยก็ได้. แต่ท่านมิได้นึกถึงแต่ตัวท่านคนเดียว ท่านสละ
ทั้งยศศักดิ์บ้านเรือน ลูกเมียของท่าน, ออกไปเที่ยวหาสิ่ง
ซึ่งจะแก้ทุกข์ได้แล้ว เทียบสั่งสอนให้เราทำดีทุก ๆ คน
เพราะจะได้อยู่เป็นสุขสบายไม่มีทุกข์.

เมื่อท่านนึกถึงเรา คิดให้ความดีให้เรามีความสุข
สบายเช่นนั้นแล้ว เราก็จำต้องนึกถึงพระคุณของท่าน. กราบ
ไหว้นับถือและทำตามที่ท่านได้สั่งสอนไว้.

ถึงว่าท่านตายไปนานแล้วก็ดี (พระพุทธเจ้าตาย เขา
เรียกว่า “นิพพาน”) ชื่อเสียงและคุณความดีของท่านก็ยัง
อยู่จนทุกวันนี้. คนแก่ก่อนที่เขานับถือท่าน เขาคิดทำพระ

รูปท่านไว้บูชา ตั้งไว้ในวัดซึ่งเป็นที่คนไปมาได้มาก ๆ, บาง
คนเขาก็ตั้งไว้ในบ้านเรือนของเขาเอง เพื่อจะได้กราบไหว้
บูชาได้บ่อย ๆ, เพราะสิ่งอะไรที่เราเห็นบ่อยเราก็นึกถึงบ่อย,
ถ้าไม่มีพระพุทธรูปท่านไว้ ถึงเราจะรู้ว่าท่านท่านมีคุณแก่
เรา เราก็จะเผลอ ๆ ลืมไปเสีย. เพราะไม่มีอะไรคอยเตือน
ใจ, เพราะฉะนั้นเราควรมีพระพุทธรูปไว้ในเรือน สำหรับ
จะได้กราบไหว้บูชาได้ทุก ๆ วัน. ในเวลาจะนอนหรือตื่น
นอนแล้ว, ถ้าเรากราบไหว้นึกถึงพระคุณของท่านอยู่เสมอ
แล้วจะทำให้ใจเราดี ทำให้ใจเราคิดอยากจะทำดีตามท่าน,
เพื่อจะได้ความสุขสบายอย่างท่านบ้าง

คำถามบทที่ ๑

๑. เมื่อพระพุทธเจ้าท่านเป็นเด็ก ท่านฝึกกับเด็ก
อื่น ๆ อย่างไร ?

๒. พระพุทธเจ้าท่านคิดอย่างไร จึงออกบวช ?

๓. ทำไมพระพุทธเจ้าท่านจึงเที่ยวสั่งสอนคนอื่น ?

๔. เมื่อเราไหว้พระควรจะนึกอย่างไร ?

บทที่ ๒ คุณพระธรรม

พระธรรมคืออะไร ?

พระธรรม คือคำที่พระพุทธเจ้าท่านได้ทรงสั่งสอนไว้ไม่ให้เราทำชั่ว ให้เราทำดี ทำชอบ ให้ทำใจให้โปร่ง, ให้เรารู้จักคิดหาเหตุและผล ว่าสิ่งไหนทำให้เราเป็นทุกข์ สิ่งไหนทำให้เราเป็นสุข. เช่นเราทุกคนไม่यर้องไห้ แต่ทำไมบางครั้งเราจึงร้องไห้, โดยมากเราร้องไห้ เพราะเราถูกทำโทษ เราถูกตี เราอยากได้อะไรแล้วเราไม่ได้ ก็ทำไมเราจึงถูกตีหรือถูกทำโทษเล่า เราต้องทำผิด หรือชุกชนเป็นแน่ทีเดียว. เพราะฉะนั้นถ้าเราระวังไม่ทำผิด และไม่ชุกชนแล้ว, ครูก็จะไม่ตีหรือทำโทษที่เป็นเหตุให้เราร้องไห้, ถึงแม้เวลาเราร้องไห้ เพราะอยากได้อะไรแล้ว ไม่ได้ดังใจก็ดี, ถ้าเราลองหยุดกลับมาใจว่าไม่ยกรได้เสียแล้ว เราก็จะไม่ร้องไห้เลย. เราต้องพยายามหาเหตุและผลเสมอ แล้วเราจึงจะเห็นได้ว่าเป็นเพราะอะไร. เมื่อเรารู้แล้วเราก็จะได้ระวังไม่ให้เราต้องร้องไห้, และเมื่อเราไม่ตองร้องไห้แล้ว ก็เป็นอันว่าเราไม่มีทุกข์แล้ว. แต่ถ้าเรา

ปล่อยใจให้เราต้องร้องไห้เมื่อไร ก็เป็นความผิดของเราเอง, เพราะหลงไม่ดูความที่เป็นจริง.

อนึ่งพระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอนไว้ว่าคนเราเกิดมา เหมือนกันหมด, เราเกิดมาแล้วเราก็ต้องโตขึ้นทุกวัน ๆ จน แก่ลงทุกที ๆ บางคราวเราก็เจ็บ แล้วเราก็ต้องตายในที่สุด. ถ้าเราไม่เกิด โลกก็จะไม่มีคนเหลืออยู่เลย, เพราะตายกันไป หมด และเมื่อเกิดมาแล้ว ก็ไม่มีใครเลยสักคนเดียวที่จะไม่ เจ็บ ไม่แก่ และไม่ตาย, เรามีหู, มีตา, มีปาก, มีลิ้น, มีขา, มีแขน, ไว้ใช้อย่างเดียวกัน เรามีความรู้สึกเกลียด โกรธ รัก ชอบ เหมือนกันทุกคน, เพราะฉะนั้นสิ่งไรที่ เราไม่ชอบไม่อยากจะ, คนอื่น ๆ ก็คงไม่ชอบไม่อยากจะ เหมือนเรา ใต้เหมือนกัน, เช่นเราไม่อยากให้ใครเกลียด เรา ๆ ก็ต้องไม่เกลียดใคร, เราไม่ชอบให้ใครมาพูดจาหยาบ คายขู่ตวาดกับเรา ๆ ก็ต้องพูดจาให้เรียบร้อยอ่อนหวานกับ คนทั่วไป, ถ้าเราไม่ชอบให้ใครหัวเราะเยาะ เราไม่ชอบให้ ใครเดินมาเตะเรา หรือข้ามหัวเราไป เราต้องแสดงกิริยา อ่อนน้อม ไม่เยาะ ไม่เตะ ไม่ข้ามใคร.

ความสวยไม่เป็นของสำคัญ เพราะเราบั่นหน้าให้เรา
 สวยไม่ได้ และถึงแม้จะบั่นได้ก็เป็นของไม่คงอยู่แน่นอน
 เพราะเราอาจจะหกล้ม หรือเจ็บไข้จนตาบอดปากเบี้ยว หรือ
 แขนหักขาหักเมื่อไร ๆ ก็ได้. ถ้าเราเคราะห์ร้ายเกิดเป็นขี้
 เช่นนั้นเมื่อไรแล้ว การที่เราคิดเห็นว่าตัวเราสวยก็จะหายไป
 หหมด. ส่วนกิริยาดี เรียบร้อย พุดจาเพราะ ไม่หยาบคาย,
 น้ำใจซื่อตรง, ไม่คดโกงใคร, ไม่เอาเปรียบใคร, มีความ
 เมตตาสงสาร, ช่วยเหลือผู้อื่น. สิ่งเหล่านี้เป็นของที่เราทำ
 ได้ และถ้าทำอยู่เสมอ ๆ จนเคยแล้ว ก็จะเลยเป็นความดีที่
 ติดตัวอยู่จนตาย คนที่ดีอยู่แล้วก็จะดียิ่งขึ้น ถ้าคนที่ไม่เคย
 ทำได้เลย แล้วเห็นดีทำได้ก็จะกลับเป็นคนดีได้เสมอไป
 ความดีเช่นนี้เป็นของอยู่คงทน ถึงแม้จะหกล้มเจ็บไข้เท่าไร
 ก็ไม่สูญหายไปไหน เพราะฉะนั้นคนที่ดียิ่งเห็นว่า กิริยา
 เรียบร้อย พุดจาไม่หยาบคาย น้ำใจดี นี, เป็นความดียิ่ง
 กว่าความสวยงามเป็นอันมาก.

ความคิดที่ให้เราทำอะไรได้ด้วยเห็น แก่ความพอใจ
 ของตัวเราคนเดียวนั้น เป็นความคิดที่เลวและโง่ เพราะคน
 ที่ไม่นึกเห็นแก่ผู้อื่นนั้น ตัวเองก็ตรงกัน คือจะไม่มีใครเขา

นึกถึงเลย ถ้าไม่มีใครนึกถึง ไม่มีใครชอบ เราก็คงไม่มี
 เพื่อนฝูงวงศ์ญาติเลย คงเหลือแต่ตัวคนเดียว ไม่มีใครจะ
 พุดเล่นต๊วยในเวลาสนุก ไม่มีใครจะช่วยกิดอ่านในเวลามี
 ทุกข์ เราก็คงไม่มีความสุข, เพราะไม่มีใครเลยที่จะชอบอยู่
 ในโลกคนเดียว.

เพราะฉะนั้นเราจำต้องนึกถึงใจผู้อื่นบ้าง คนที่นึกถึง
 คนอื่นยิ่งกว่าตัวเองนั้น นับว่าเป็นผู้ที่นับถือพระพุทธเจ้า
 แล้วอย่างแท้จริง เพราะท่านได้ทรงเป็นตัวอย่างไว้แล้ว ที่
 ได้เสด็จออกไปเที่ยวสั่งสอนแก่คนทั่วไป โดยมีใจนึกถึง
 ความเหนื่อยยากที่จะมีแก่พระองค์ท่าน, ทรงมุ่งหมายแต่จะ
 ให้เราเข้าใจคำสั่งสอนอันดีของท่าน ที่เราเรียกว่า “พระ
 ธรรม” นี้ แล้วทำตาม จนเห็นว่าเป็นความสุขจริงเท่านั้น.
 พระธรรมนี้มีมากมายหลายอย่าง ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นแต่
 บางอย่างเท่านั้น เราจะพบพระธรรมได้ในที่ทุกแห่งถ้าเรา
 ตั้งใจจะค้นหา เช่นเราไปดูหนังฉาย เราก็จะได้เห็นแทบทุก
 เรื่องว่ามีพระเอกนางเอกข้างหนึ่ง และมีผู้ร้ายคนโกงข้าง
 หนึ่ง ใจเรามากจะเข้ากับพระเอกนางเอก เอาใจช่วยอยาก

ให้ชนะ และเกลียดอีกข้างหนึ่งซึ่งเป็นผู้ร้าย ทำไมเราถึงเกลียดผู้ร้ายและชอบเอาใจช่วยพระเอกนางเอก จะเห็นได้ทันทีว่า เพราะผู้ร้ายเป็นคนโกง เป็นคนชั่ว เราจึงเกลียด. ส่วนพระเอกนางเอกเป็นคนดีเราจึงชอบ. แม้แต่เรื่องที่เขาแต่งขึ้นเช่นนี้เรายังชอบคนที่เกลียดคนชั่ว ก็เราเป็นคนแท้ๆ ไม่ใช่แต่งขึ้น ถ้าเราเป็นคนดีทำไมจะไม่มีใครชอบ ทำไมจะไม่มีใครเอาใจช่วย ไม่มีหนังเรื่องใด หรือหนังสืออ่านเล่นเรื่องใดเลยที่ คนชั่ว จะชนะ คนดี ได้ เขาไม่ได้แต่งขึ้นสำหรับสอนให้เราทำชั่ว เขาจะชี้ให้เราเห็นวิถีโกงของคนชั่วเท่านั้น. เพราะฉะนั้นเราควรแล้วอย่าไปเก็บเอาความคิดให้ผิดทาง และอย่าลืมว่า คนชั่วไม่เคยชนะคนดีเลย

ถึงสิ่งอื่นก็เหมือนกัน เช่นเราไปดูฟุตบอล, เราก็ชอบเอาใจช่วยข้างที่เล่นเรียบร้อยถูกต้องข้อบังคับ, เราไม่ชอบข้างที่เล่นเกะกะคิดเอาแต่ชนะอย่างเดียว. เพราะการเล่นทุกชนิดต้องมีแพ้ มีชนะ, ถึงแม้จะเสมอกันเขาก็ต้องให้เล่นกันใหม่เพื่อให้รู้แน่ชัดว่าข้างไหนแพ้ข้างไหนชนะ, จึงเป็นธรรมดาที่จะต้องแพ้ชนะกันข้างหนึ่ง มิฉะนั้นก็ไม่ใช่

การเล่น. ฝ่ายแพ้ก็ไม่เสียหายอย่างใด, แต่ควรคิดว่าทำไม
จึงแพ้ บางทีคงเป็นด้วยจัดคนไว้ผิดที่ หรือช่วยกันไม่ทัน
ทั่วทั้ง. เมื่อจับได้ว่าผิดเพราะอะไรก็แก้ไขเสียใหม่. และหวัง
ชนะในคราวหน้าได้. ไม่ควรคิดว่าที่เราแพ้เพราะเราไม่
ได้ชกได้ต่อย ไม่ได้แกล้งเขาเช่นนั้น ๆ ถ้าคิดเช่นนั้นเป็นผิด
แน่ เพราะถ้าเราเล่นเกะกะอย่างนั้น ถึงแม้จะชนะก็ไม่มี
ใครชม. กลับจะทำให้คนดูสงสัยว่าอีกฝ่ายหนึ่งที่ถูกรังแก,
และจะไม่มีใครชอบดูเราเล่นอีกต่อไป, ในที่สุดก็ไม่ได้ผลดี
อะไรเลย นอกจากเราไปประกาศกับคนดูที่เราคอยดูอยู่ต้ง
ร้อย ๆ คนขึ้นไป ว่าเรากับพวกของเราเป็นคนที่เกะกะใจ
ร้าย กิริยาท่าทางเป็นไพร่ไม่ควรคบหาเป็นเพื่อนฝูงด้วย.

การที่ เป็นไพร่ เป็นผู้ดี นั้น ไม่ได้หมายความว่าเรา
เกิดมาเป็นใคร, ไพร่เป็นผู้ดีก็ได้และผู้ดีเป็นไพร่ได้เหมือน
กัน, คำว่า ผู้ดี นั้นเขาหมายความว่า ผู้ประพฤติดี เป็น
คนดี ถ้าเขาหมายความว่าเกิดมาเป็นอะไร เขาคงใช้คำว่า
ผู้เกิดดี เป็นแน่แท้. เพราะฉะนั้นเราจะเป็นอย่างไรก็เพราะ

ความประพฤติของเรา มากกว่าสิ่งอื่น ถ้าเกิดมาเป็นไพร่ แล้วทำตัวให้มีศีลมีธรรม, ทำแต่ความดีแล้วก็เรียกว่า เป็นผู้ดีแล้ว ถ้าเกิดมาเป็นผู้ดีแต่ไม่ทำดีอะไรเลย ก็แปลว่าเป็นไพร่นั้นเอง.

จริงอยู่คนที่เกิดมาในตระกูลที่ดี ที่เราเรียกว่าผู้ดีนั้น ย่อมมีโอกาสทำดีประพฤติดีได้มากกว่าคนที่เกิดมาเป็นไพร่. เพราะได้อยู่ได้เห็นแต่คนที่เขาทำดีกันมาแล้วหลาย ๆ ชั่วคน. มีปู่ย่าตายาย. ช่วยกันสั่งสอนให้รู้จักแต่ความดี, จะทำบาปก็อายและกลัว เพราะไม่เคยทำ ไม่เคยเห็นเขาทำกัน, ผู้ที่เกิดมาในที่ดีเช่นนั้นจึงเป็นผู้ดีได้ง่ายกว่าไพร่.

ส่วนไพร่นั้นเกิดมาในหมู่คนจนโดยมาก พ่อแม่ทั้ง ๆ ขว้าง ๆ ไม่มีใครดูแลรักษา ให้อินแต่ถ้อยคำที่หยาบ ๆ คาย ๆ ปะปนอยู่แต่กับคนจนที่คิดหาเงินโดยไม่เลือกทาง ก็เป็นการยากที่จะเห็นความดีได้.

ถึงแม้การแตกต่างกันมีอยู่เช่นนั้นก็, ก็ยังมีข้อที่จะแก้ไขได้ด้วยความประพฤติของเราเอง, เพราะฉะนั้นถ้าผู้ที่เกิดมาเป็นไพร่แต่ทำตัวดี, ใจคอดี, ไม่ทำบาป, กิริยา

เรียบร้อย, พุดจาเพราะไม่หยาบคายแล้ว, ก็น่าชมเสียยิ่งกว่า
ผู้ที่เกิดมาดีเสียอีก, เพราะเขาไม่เคยเห็นความดีเลยเขายัง
ทำได้.

แต่ถ้าผู้ที่เกิดมาในที่ดีแล้วไม่ทำดีเลย ก็จะได้รับ
ความดีเทียบ, มีแต่คนเกลียดยิ่งกว่าคนที่เกิดมาเป็นไพร่
เป็นอันมาก.

ฉะนั้นเมื่อเราอยากเป็นผู้ดี, ก็ต้องทำตัวให้เป็นคนดี
เสมอ จึงจะเป็นผู้ดีได้จริง.

พระธรรมมีอยู่รอบ ๆ ตัวเราเสมอ, ถ้าเราหมั่นฟัง
หมั่นคิด หมั่นถาม และหมั่นจำ ก็จะพบได้. ถ้าเราเฉยๆ
เมิน ๆ เสีย เราก็จะไม่ได้ความรู้อะไรที่เป็นประโยชน์แก่
ตัวเราเลย. คนที่ไม่รู้จักคิดเป็นคนโง่, คนที่คิดแต่ในทางที่
ดีเป็นคนฉลาด, คนที่คิดแต่ในทางชั่วก็เป็นคนชั่ว, เราทุก
คนอยากเป็นคนฉลาด อยากเป็นคนดี, เพราะฉะนั้นเรา
ต้องเลือกฟัง เลือกคิด แต่ในทางที่ดี. หมั่นฟังครูสอน
หมั่นฟังพระท่านเทศน์ให้เราเกิดความรู้ ความดีก็จะมีแก่ตัว
เราเอง เราไม่ควรจะห่วนเล่นเกินไป เพราะเราบอกตัวเรา

ให้ไปเล่นเมื่อไรก็ได้ แต่เราจะไปบอกให้ครูหรือให้พระ-
 ท่านเทศน์ให้เราฟังเมื่อไร ตามชอบใจไม่ได้ เพราะฉะนั้น
 เมื่อมีโอกาสรเราควรจะอุตสาหะตั้งใจฟังให้เป็นความรู้ไว้
 เสมอ ๆ.

บางคราวเราอาจจะท้อใจ เพราะฟังไม่เข้าใจบ้าง,
 แต่ไม่ควรทำใจว่าฟังไม่ได้เพราะไม่เข้าใจ แล้วก็เลยหนีไม่
 ฟังเสียทีเดียว. ถ้าเราทำเช่นนั้นก็แปลว่าเรายอมรับว่า เรา
 โง่กว่าคนอื่น ๆ ที่เขานั่งฟังอยู่ได้, ซึ่งเป็นของน่าอาย.

ของทุกสิ่งเราต้องฝึกหัดก่อน, แรก ๆ เราหัดอ่าน
 หนังสือ เขียนหนังสือ เราก็คงเห็นว่ายากจำก็ไม่ได้ เขียนก็
 ไม่ตรง แต่พอเราพยายามเขียนไปอ่านไปจนได้แล้ว เราก็คง
 ไม่รู้สึกว่ายากเลย. เราต้องพยายามฟัง พยายามทำดีต่อไป
 เสมอ ๆ เมื่อทำได้จนเคยแล้วก็จะไม่รู้สึกยากเช่นเดียวกัน.

คำถามบทที่ ๒

๑. พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เราทำอย่างไร ?
๒. คนทั้งปวงเหมือนกันอย่างไร ?

๓. ความสวยงามกับความดี ผิดกันอย่างไร ?
๔. ทำไมเราจึงต้องนึกถึงใจผู้อื่น ?
๕. ใครกับผู้ที่ผิดกันอย่างไร ?
๖. เราควรทำอย่างไรจึงจะรู้พระธรรม ?

บทที่ ๓ คุณพระสงฆ์

พระสงฆ์คืออะไร ?

พระสงฆ์ คือคนที่ทิ้งบ้านเรือน เงินทอง ลูกเมีย โกงหัว นุ่งผ้าเหลืองออกไปบวชอยู่ตามวัด ทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า, คือเรียนให้รู้ตามท่านแล้วก็เที่ยวสั่งสอนคนอื่น ๆ ต่อไป.

เด็ก ๆ มักไม่เข้าใจและชอบถามว่าทำไมผู้ที่เป็พระสงฆ์ จึงต้องทิ้งบ้านเรือนเงินทองลูกเมียไปแต่ลำพังคนเดียว, ถ้าเราคิดดูก็จะเห็นได้ว่า ธรรมดาคนที่มบ้านเรือนก็ต้องเป็นห่วง กลัวหักพังหรือไฟไหม้, อยากอยู่แต่ในที่แห้งเดียวโดยความสุขสบายส่วนตัว, คนที่มีเงินทองทรัพย์สินสมบัติมาก ก็เป็นห่วงว่าจะหมดสิ้นไปเพราะถูกขโมยหรือใช้สอยเสียจนหมด จึงจำจะต้องคิดหาเพิ่มเติม, ความคิดก็จะมีอยู่แต่เรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ, คนที่มีลูกมีเมียก็ไม่มีใครจะอยากจากไปท้วยความรักบ้าง เป็นห่วงบ้าง. ใจคอก็จะไม่ปลอดโปร่ง นึกถึงการที่จะเที่ยวไปสั่งสอนคนอื่น ๆ ได้สะดวก.

ตามที่กล่าวมานี้ควรจะเห็นได้ว่าเป็นเรือน เงินทอง ลูก
เมีย, เป็นสิ่งที่ผูกใจคนไว้ให้มัดแต่นึกถึงเฉพาะความสุข
ของตัวคนเดียว.

โดยเหตุนี้ พระพุทธเจ้า^{๕๔๔} พระสงฆ์^{๕๔๕} เป็นลูกศิษย์
ของท่าน^{๕๔๖} กิต, เป็นผู้ทบทวนจากการที่เห็นแก่ตัวท่านคนเดียว
แล้ว ท่านจึงละทิ้งความสุขเหล่านี้ ทำให้ท่านให้ไม่มีห่วง,
เพื่อจะได้เที่ยวสั่งสอนคนในโลกนี้ได้ทั่ว ๆ ไป.

ถ้าพระสงฆ์ไม่มี ก็ไม่มีใครที่จะจดจำคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าไว้ได้, เราก็จะไม่ได้รู้พระธรรม, เพราะเรา
พึงเกิดเมื่อพระพุทธเจ้าท่านตายเสียแล้วเป็น ๒๐๐๐ ปีกว่า.

เพราะฉะนั้นพระสงฆ์เป็นผู้เรียนรู้และเก็บรักษาไว้
ต่อ ๆ มาจนถึงเรา, เราจึงต้องนึกถึงพระคุณของท่าน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์. เป็นสิ่งที่มีคุณแก่
เราเป็นอย่างยิ่ง เพราะท่านช่วยสั่งสอนให้เราเป็นคนดี เป็น
คนไม่มีบาป. คนที่มีบาปจะอยู่เป็นสุขไม่ได้, เพราะคนทุก
คนอยากเป็นคนดี, หรืออยากให้คนอื่น ๆ เขาเห็นและชม-

เชื่อว่าเราเป็นคนดี, ถ้าทำบาปไว้แล้วก็ต้องกลัวคนอื่น ๆ
 รู้ กลัวเขาจะแก้แค้น กลัวเขาจะตลก. เมื่อเราต้องมีความ
 กลัว มีความระวังตัวอยู่เช่นนี้เสมอแล้ว ใจเราก็จะไม่เป็น
 สุขได้เลย.

คำถามบทที่ ๓

๑. ทำไม พระสงฆ์ ท่าน จึง ทิ้ง บ้าน เรือน ออก ไป
 บวช ?
๒. พระสงฆ์มีคุณอย่างไร ?

บทที่ ๔ คิลห่า

บาปคืออะไร? อะไรที่เป็นบาป? ถ้าจะตอบง่ายๆ ก็คือการที่เราทำให้ผู้อื่นเขาเดือดร้อน, จนในที่สุดตัวเราเองก็ไม่มีความสุขได้ เช่นนี้เรียกว่า บาป, เพราะฉะนั้นถ้าเราจะไม่ทำบาป, อย่างน้อยเราจะต้องทำตามทีพระพุทเจ้าท่านได้ทรงห้ามไว้ ๕ ข้อ ที่เรียกว่าศีล ๕ คือ

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณี สิกขาปะทัง สะมา ทิยามิ. ซึ่งแปลว่า เราจะไม่ทำร้ายร่างกายผู้หนึ่งผู้ใด โดยฆ่าเขาให้ตายก็ดี หรือทรมานเขาให้เจ็บปวดอย่างไรก็ดี.

เพราะการทำร้ายเขาเช่นนี้ ไม่ให้ผลดีแก่คนทำเลย. ถ้าแม้จะพอใจว่าได้ทำการแก้แค้นทดแทนสำเร็จ ก็เฉพาะแต่ในเวลาที่เรากำลังโกรธอยู่เท่านั้น. เสร็จแล้วเราก็จะต้องเป็นทุกข์ กลัวว่าเขาจะจับได้และถูกลงโทษตอบแทน ตามที่ได้ทำไว้มากและน้อย. ใจคอก็จะเป็นสุขได้ตลอดไป เพราะกลัวบาปที่ตัวได้ทำไว้เอง. เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่ทำให้ใครเจ็บปวด ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตใคร มีใจเมตตาสงสาร รู้จักเห็นแก่ใจเขาใจเรา ว่าเราไม่อยากตาย เราไม่อยากเจ็บปวด

บอบช้ำลำบากอย่างไร, คนอื่น ๆ เขาก็รู้สึกอย่างเดียวกับเราเหมือนกัน เมื่อเราคิดได้เช่นนี้แล้ว เราก็จะไม่ทำบาปใจเราก็จะเป็นสุขไม่ต้องหวาดเกรงว่าจะถูกรับโทษตอบแทนหน้าตาเราก็จะแจ่มใสเบิกบานด้วยไม่มีทุกข์ คนทั่วไปก็จะเห็นว่าเราใจดี ไม่ดुर้าย.

๒. อะทินนาทานาเวระมะณีสิกขาปะทังสะมาทียามิ. ซึ่งแปลว่า เราจะไม่ลักไม่ขโมย ไม่คิดเอาของคนอื่นมาเป็นของเรา โดยที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้.

เพราะของ ๆ ใคร ๆ ก็รักไม่ยากให้สูญหายไปเสีย, ถ้าเราไม่ลักไม่ขโมยไม่ยากได้ของ ๆ ใคร ถึงแม้จะเก็บได้ก็สืบทอดตัวเจ้าของเพื่อคืนให้เขาแล้ว, เขาก็ยกย่องชมเชยว่าเราเป็นคนดี เป็นคนไว้วางใจได้. ถ้าของ ๆ ใครเขาหายเขาก็จะไม่สงสัยว่าเราเป็นคนเอาไป. และถ้าของ ๆ เราหายบ้าง เขาก็คงจะช่วยค้นหาให้เพื่อตอบแทนน้ำใจดีของเรา. ถ้าทำตัวให้เขาเชื่อว่าเราเป็นคนดีจริง ๆ แล้ว จะอยู่ที่ไหน จะอยู่กับใคร ก็เป็นสุขทุกเวลา.

๓. กาเมสุมิจจาจาราเวระมะณีสิกขาปะทังสะมา-

ทียามิ. ซึ่งแปลว่า เราจะไม่ล่วงเกินลูกเมียของใคร. ที่เขาไม่ได้ยกให้เป็นของเราแล้ว

คือองค์นี้มีคุณที่ทำให้เรารู้จักการเชื่อถือและไว้วางใจต่อกันและกัน. เพื่อตัดการทะเลาะวิวาทอันเป็นเหตุให้เราแตกร้างจากกัน, เพราะคนทุกคนโดยมากมีผู้ปกครองเหมือนเป็น เจ้าของ อยู่. เช่นเวลาเราเป็นเด็กเป็นหนุ่มเป็นสาว เราอยู่กับพ่อแม่ ๆ เลี้ยงดูรักษาอยู่ เราก็เป็นของรักของพ่อแม่. ครั้นเราโตขึ้นถ้าเราแต่งงานไป, เราก็เป็นของรักของผัวของเมียต่อไป. เป็นธรรมดาของสิ่งใดที่เรารัก เราย่อมหวงแหนอยากได้ไว้เป็นของ ๆ ตัวแต่คนเดียว. เรามีความรู้สึกอย่างไร คนอื่นเขาก็มีความรู้สึกอย่างนั้น, เราอยากได้ความรักความซื่อตรงจากผู้ใด เราก็ต้องมีความรักความซื่อตรงต่อผู้นั้น. อย่าคิดนอกใจผู้เป็นเจ้าของ หรือพยายามแย่งชิงความรักของผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เขาแตกร้างกันได้, เมื่อเรารู้จักทำใจให้ซื่อตรงต่อผู้อื่น และรู้จักเพียงพอในความสุขของตัวที่หามาได้โดยดีแล้ว, เราก็จะมีแต่ความสุขสบาย ไม่มีเหตุจะต้องวิวาทบาดทะเลาะกับผู้ใด ความสุขความเจริญทั้งปวงก็จะ เป็นของเราเอง.

๔. มุสาวาทาเวระมะณีสึกขาปะทัง สะมาทียามิ. ซึ่งแปลว่า เราจะไม่พูดปด.

ถ้าเราไม่พูดปดแล้ว เราพูดอะไรๆ เขาก็จะเชื่อ และไม่ต้องเสียเวลาคิดเรื่องขึ้นใหม่. มีความจริงอยู่อย่างไรก็พูดไปอย่างนั้น, ซึ่งเป็นการง่ายกว่าการปดเป็นอันมาก, คนที่พูดปดนั้นถึงจะไม่มีใครรักช่วยประเดี๋ยวเดียวแล้วเขาก็จับได้. เมื่อเขาจับได้แล้วเขาก็จะไม่คบเป็นเพื่อนอีกเลย เพราะจะพูดอะไรก็ไม่มีใครเชื่อเสียแล้ว ผลที่สุดก็จะเป็นคนชอบพูดท้วง ใครเห็นเขาก็จะหัวเราะเยาะและดูถูกว่าเป็นคนพูดไม่จริง จึงไม่มีใครชอบ. ฉะนั้นเราต้องเป็นคนพูดจริง แม้จะพูดผิดไปบ้าง หลงลืมไปบ้าง หรือเข้าใจผิดไปบ้าง ก็ดี เมื่อรู้ตัวแล้วจะต้องรีบแก้ไขให้ถูกต้องกับความจริง. ควรแสดงความเสียใจทันทีที่เราได้พูดผิดไปเพราะเหตุนั้น ๆ คนที่ทำอะไรผิดแล้วรู้สึกเสียใจและกลับทำให้ถูกต้องได้นั้น ไม่เป็นสิ่งที่น่าอายเลย, และดีกว่าคนที่ผิดแล้วไม่กลับทำดีเป็นอันมาก.

๕. สุราเมระยะมัสสะปะมาทัญฐานาเวระมะณีสึกขา

ปะทั้ง สะมาทียามิ. ซึ่งแปลว่าเราจะไม่กินเหล้าหรือของ
เมาที่ทำให้เราไม่รู้สีกตัว

เหล้าเป็นของไม่ดี เพราะทำให้คนที่กินแล้วเมาไม่รู้
สีกตัว. เวลาที่ไม่รู้ตัวเราอาจจะทำอะไรผิด ๆ ที่เป็นสิ่งที่น่า
อาย หรือผิดจนถึงติดคุกติดตะรางได้. ถ้าเรายังรู้จักอาย ไม่
อยากให้ใครเขาหัวเราะเยาะเล่นได้ หรือกลัวติดคุกติดตะราง
แล้ว เรื่อย่ากินเลยดีกว่า, เพราะถ้าเราไม่เมาแล้ว เราก็
จะรู้ตัวว่าเราทำผิดหรือทำถูกอยู่เสมอ.

คนที่ฉลาดในโลกนี้ เขาเห็นเขาเชื่อแล้วว่าคำสั่งสอน
ของพระพุทธเจ้า^๕ นั้น ทำให้เรามีความสุขได้จริง. ถ้าเราทำ
ตามได้จริง. เราควรตั้งใจที่บูยา ตายายของเรา, ได้ช่วยสั่ง
สอนมาให้เรารู้จักธรรมะที่ดีเช่นนี้, เราต้องไม่ละทิ้งเสีย
เพราะความงี่. เราต้องพยายามเข้าใจความดีของพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์^๖ นี้ให้จงได้. เพราะเมื่อเข้าใจแล้วจะได้
ทำตามได้ถูกต้อง, ซึ่งจะทำให้ตัวเราเองอยู่เป็นสุขสบาย
เสมอไป, ถ้าเราเข้าใจดีและทำถูกต้องตามที่ว่ามา ชื่อว่าเรา
รู้จักบุญคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

คำถามบทที่ ๔

๑. บาปคืออะไร ?
๒. ทำไมท่านจึงห้ามไม่ให้ฆ่าหรือทำร้ายเขา ?
๓. ทำไมท่านจึงห้ามไม่ให้ลักขโมยเขา ?
๔. ศีลองค์ที่ ๓ มีคุณอย่างไร ?
๕. ทำไมท่านจึงห้ามไม่ให้พูดปด ?
๖. คนเรามีความเสียอย่างไร ?

บทที่ ๕ คุณบุรพการี

คนที่ดีจริง จำจะต้องรู้จักบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่ แก่ตัวเราเป็นชั้นๆ เช่นต้องรู้ว่าเวลาเราเกิดมาเป็นเด็กแดงๆ นั้น เราทำอะไรเองไม่ได้เลย พุดไม่ได้ จะบอกใคร ว่าหิวหรือไม่สบายก็ไม่ได้, ได้แต่ร้องไห้อย่างเดียว ถ้าไม่มีใครดูแลทั้งเสีย เราก็จะต้องอดตาย หรือร้องไห้จนหมดแรง ตายไปเอง แม่ของเราเป็นผู้ที่ได้อุ้มชูให้เราสบายไม่ต้องนอนแกร่วอยู่ท่าเดียว, คอยให้นมเรากินเมื่อเห็นว่าเราหิว อาบน้ำให้เมื่อเราร้อนหรือสกปรก เพราะฉะนั้นเรามีชีวิตอยู่มาได้จนเดี๋ยวนี้ก็เพราะแม่.

ครั้นเราโตขึ้นพ่อก็ช่วยแม่ส่งสอนดูแล ไม่ให้เรา เป็นเด็กเกะกะเหลวไหล, พ่อต้องออกแรงไปทำมาหากิน เพื่อหาเงินมาเลี้ยงเรา, เสียเงินส่งเราไปโรงเรียนเพื่อจะให้เรา มีความรู้ ให้เรารู้จักว่าสิ่งไรดี สิ่งไรไม่ดี แล้วเราจะได้ เลี้ยงตัวเราเองได้ถูกต้องในทางดีเมื่อเวลาโตขึ้น.

เราได้มีความดี ความสุขสบายมากก็เพราะพ่อแม่และ ผู้ที่ได้อุ้มชูเรามาตั้งแต่เราเกิด. เมื่อเรารู้คุณท่านเช่นนั้นแล้ว

เราจำต้องคิดตอบแทนคุณท่านด้วยความประพฤติกี่ ไม่เหลวไหล เกะกะให้ท่านเสียใจว่าท่านต้องเสียแรงเสียเงินไปแล้วเปล่าๆ เพราะเราไม่ดีได้ เราต้องอุทิศส่ำห้เล่าเรียนเขียนอ่านให้สมกับความเหนื่อยยากที่ท่านต้องหาเงินมาให้เราเล่าเรียน, เราต้องตั้งใจตอบแทนบุญคุณท่านทุกอย่าง และพยายามเลี้ยงดูท่านเมื่อท่านแก่ไม่มีเรี่ยวแรงจะทำการงานได้ อย่างแต่ก่อนแล้ว, จึงเป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องเลี้ยงท่านเพื่อตอบแทนคุณ.

จงอุทิศส่ำห้ถึงคุณของครูที่ได้ออกแรงคอยสั่งสอนเราให้มีความรู้ ถึงแม้ครูจะได้เ็ดบ้างตีบ้าง ก็เพราะอยากให้เราดีเป็นเหตุ ไม่มีครูคนใดเลยที่จะตีหรือทำโทษเราเล่นด้วยความสนุก. เพราะการที่ต้องโกรธและทำโทษหรือตีใครนั้น ถ้าเราลองโกรธใครดูบ้างเราก็จะรู้ได้ทันทีว่าไม่สนุกเลย เราเองเป็นผู้ผิด ที่ทำให้ครูต้องโกรธ, เพราะฉะนั้นจงระวังอย่าทำผิด, อุทิศส่ำห้จดจำตามคำครูสอน อย่าดื้อ อย่ามัวเล่น, ถ้าเราไม่เอาใจใส่เล่าเรียน ครูก็จะเหนื่อยแรงเปล่าๆ และถ้าเราทำให้ครูเบื่อไม่อยากจะสอนเราแล้ว เราก็จะไม่ได้

ความรู้อะไรเลย. เพราะถึงเราจะมีพ่อแม่ พ่อแม่ของเรา ก็ต้องมีการงานทางบ้านเรือนทำ, ไม่มีเวลาพอที่จะมานั่ง คอยสั่งสอนเราได้อย่างครู, เพราะฉะนั้นเราจำจะต้องตอบแทนคุณครู คือเป็นเด็กว่าง่ายสอนง่าย อย่าทำให้ครูโกรธ, และรู้จักปฏิบัติรับใช้ครูตามเวลาที่จะทำได้.

คำถามบทที่ ๕

๑. แม่มีคุณแก่ลูกอย่างไร ?
๒. พ่อมีคุณแก่ลูกอย่างไร ?
๓. เราควรจะตอบแทนคุณพ่อแม่อย่างไร ?
๔. ครูมีคุณอย่างไร ?
๕. เราควรจะตอบแทนคุณครูอย่างไร ?

๔ บทที่ ๖ คุณของศาสนา

เมื่อเราโตขึ้นพ้นจากพ่อแม่ครูบาอาจารย์ไปอยู่แต่ลำพังแล้ว ไม่มีใครจะคอยสั่งสอนเรา ๆ ต้องอาศัยพระศาสนาสอนเรา ๆ จึงต้องรู้จักบุญคุณของพระศาสนา และหมั่นเล่าเรียนด้วย เพราะศาสนาเป็นเรื่องที่สอนให้เรา รู้จักว่าอะไรดี อะไรชั่ว, และสิ่งไรเป็นการทำบุญ สิ่งไรเป็นการทำบาป, คนที่ไม่มีศาสนานี้เป็นคนเลว เพราะไม่มีความรู้ที่จะห้ามใจตัวเองไม่ให้ทำชั่วทำบาปได้. เรียกว่าเป็นคนไม่มีศีล ไม่มีธรรม, คนชนิดนี้จะไม่มีการชอบคบหาปะปนด้วย เพราะไม่รู้ว่าจะคิดทำร้ายเราได้เวลาใด, ไม่มีใครเชื่อถือ.

ฉะนั้นเราต้องไม่เห็น “เก้” ในการที่ไม่ถือศาสนา เพราะคนที่ไม่ถือศาสนานี้ยากที่จะเป็นคนดีได้ เราต้องเอาใจใส่ในเรื่องศาสนาให้มาก อุตส่าห์เรียน อุตส่าห์ถามผู้หลักผู้ใหญ่ให้เข้าใจมาก ๆ ขึ้น, อย่าคิดไปว่าการไปวัด ฟังเทศน์ ตักบาตร หรืออ่านหนังสือพระเหล่านี้ เป็นของสำหรับคนแก่คนโบราณเท่านั้น. อย่าผิดเวลาว่าเรายังเป็นเด็กอยู่ ยังไม่ต้องรู้ต้องเรียนก็ได้, อย่าคิดผิดไปว่าเราเป็น

เด็กสมัยใหม่ ถ้าทำตามคนแก่คนโบราณจะเป็นคนเร่ร่อน, ถ้าคิดเช่นนั้นเราจะเป็นคนที่โง่ที่สุด, เพราะความดีต่าง ๆ ที่เราอยากได้ เราก็ต้องหาแล้วเก็บไว้ที่ละน้อยๆ เปรียบเหมือนเงินถ้าเราอยากให้มีมาก เราก็ต้องพยายามเก็บไปตั้งแต่เด็กๆ ยิ่งนานก็ยิ่งได้มาก. มากกว่าคนที่ตั้งต้นเก็บทีหลัง.

เวลาเราไปวัด เราจะเห็นแต่คนแก่ ๆ นั่งฟังเทศน์ สวดมนต์อยู่โดยมาก ก็เพราะคนแก่ ๆ ไม่มีงานทำแล้ว, อยู่ว่าง ๆ เขาก็ไปทำบุญ ไปหาความสุข, เขาไม่ได้ไปเพราะเขาเร่ร่อนหรือเขากลับตาย ถ้าเรามีเวลาก็ควรตามเขาไปบ้าง เราก็จะได้ความรู้ ใครเห็นเขาก็จะชมว่าเราเป็นคนดี ดีใจบุญ รู้จักนับถือพระ โตขึ้นก็จะเป็นคนดีแน่.

เราเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาแล้ว เราได้รู้คุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์แล้ว, เพราะฉะนั้นเราต้องคิดตอบแทนคุณของท่าน.

คุณของพระพุทธเจ้า เราได้รู้ตามที่ได้อ่านมาแล้ว ข้างต้นหนังสือนี้ เราจะต้องตอบแทนพระคุณท่านด้วยทำตามคำสั่งสอนของท่านให้เสมอไป และต้องกราบไหว้นับ

ถือท่านในที่ทั่วไป อย่าถูกข้ามกรายพระรูปของท่าน จง
อุตสาหะจัดแจงช่วยตกแต่งเครื่องบูชาถวายท่านในเวลาที่เรา
ทำได้.

เราจะตอบแทนคุณของพระธรรมได้ด้วยช่วยเขาพิมพ์
หนังสือที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่เราเรียกกันว่า
หนังสือพระไว้ ถึงเราจะพิมพ์หนังสือนั้นเองไม่ได้ ถ้ามี
ใครเขาจะพิมพ์ก็ควรช่วยเขา จะเอาเงินให้เขาไปสำหรับ
เสียค่าพิมพ์ หรือจะช่วยเขาได้อย่างไรก็ควรทำ เพราะหนังสือ
นั้นจะได้อยู่ต่อไปนาน ๆ ให้คนรู้กันมาก ๆ และตัวเรา
เองก็ควรอ่านให้เข้าใจแล้วจะได้ทำตามได้ถูกต้อง, การอ่าน
หนังสือพระไม่เป็นของน่าอายอย่างใดเลย เพราะยิ่งอ่าน เรา
ก็จะยิ่งรู้มากขึ้น คนที่ไม่อ่านเลยนั้นจะรู้ไม่ได้เลย.

พระสงฆ์เป็นผู้รักษาศาสนาไว้ให้เรา, เรารู้แล้วว่า
ถ้าไม่มีพระสงฆ์อยู่แต่ก่อนเราเกิด เราเกิดมาก็จะไม่มีใคร
สอนให้เรารู้พระธรรม, เพราะฉะนั้นถ้าต่อไปไม่มีพระสงฆ์
เหลืออยู่แล้ว ลูกหลานของเราที่จะเกิดมาทีหลังก็จะไม่มี
ใครช่วยสั่งสอนให้ต่อเราไป พระศาสนาก็จะเสื่อมทรามลง,

เพราะไม่มีใครจะเล่าเรียนไว้ เราจำจะต้องเอาใจเอื้อเฟื้อต่อ
 พระสงฆ์ให้มาก, ท่านจะมีชีวิตอยู่เล่าเรียนพระธรรมไว้สั่ง
 สอนเราต่อ ๆ ไปได้ ก็เพราะเราช่วยเหลือยงคุดตอบแทนคุณ
 ท่าน. จงอย่าลืมเสียว่าพระสงฆ์ท่านได้ทิ้งบ้านเรือนไปคน
 เดียว, ไม่มีเงินทองเก็บไว้อย่างเรา ไม่มีคนทำกับข้าวให้
 กินเหมือนอย่างเรา, เพราะฉะนั้นเป็นหน้าที่ของเราที่จะ
 ช่วยเหลือท่าน. นอกจากเวลาทำบุญเลี้ยงพระสวดมนต์แล้ว
 เราควรจะไปบาตรทุก ๆ เวลาเช้า ถึงแม้จะไม่ตื่นขึ้นใส่เองได้
 ก็ควรจะให้บ่าวไพร่หรือคนใดคนหนึ่งเขาใส่แทน ก็ยังดีกว่า
 ที่ไม่ใส่เสียเลย. อย่างนี้หรือเข้าใจไปว่าการทำบุญเช่นนั้น
 สำหรับแต่คนแก่ ๆ เขาทำกัน เพราะเป็นคนโบราณ คน
 สมัยใหม่เขาไม่ทำกันแล้ว ถ้าคิดเช่นนั้นก็เป็นคนโง่ เพราะ
 ยิ่งสมัยใหม่ขึ้นเท่าใดก็ควรอย่างยิ่ง, มีความรู้ดีและเข้าใจเหตุ
 และผลดีกว่าคนเก่า ๆ มากขึ้น. เพราะคนเก่า ๆ เขาไม่ได้
 มีโรงเรียน ไม่ได้มีหนังสือที่จะเลือกอ่านได้เหมือนอย่างเรา
 ทุกวันนี้, เขายังทำความดีเป็นตัวอย่างให้เห็นได้, เราได้
 เรียนได้รู้มากกว่า, เพราะฉะนั้นเราควรจะทำได้ดีกว่าคนแต่
 ก่อน ๆ มาเป็นอันมาก. จงรู้จักเลือกเก็บเลือกทำความดีของ

บ๊วย่าตายายของเราที่ทำได้ทำไว้, อย่าโง่งมเสี่ยงง่าย ๆ โดยไม่
คิดถึงเหตุและผล.

คนที่รู้จักตอบแทนคุณผู้มีความแก่ตัวเองตามที่กล่าว
มาข้างบนนั้น เขาเรียกว่าเป็นผู้มีความกตัญญู ใครเห็น
ใครรู้จักจะชมเชยว่าเป็นคนดี จะมีแต่คนอยากช่วยเหลือมาก
ขึ้น, ถ้าเราเกิดมีความทุกข์ยากอย่างไรขึ้นแล้ว ก็หาผู้ที่
เต็มใจจะช่วยเหลือเราได้โดยง่าย, และเมื่อเรารู้ยู่เช่นนั้น
แล้ว ใจเราก็มั่นสบาย เพราะรู้สึกว่ามีที่หวังที่พึ่งไม่เปล่า-
เปลี่ยวตัวคนเดียว.

วันวิสาขะนี้ เป็นวันที่พระพุทธเจ้าท่าน เกิด ท่านรู้
ว่าอะไรทำให้เราเป็นทุกข์. อะไรทำให้เราเป็นสุข, และท่าน
ตาย ในวันกลางเดือนวิสาขะนี้ทั้ง ๓ ครั้ง. เราผู้นับถือท่าน
จึงควรนึกถึงพระคุณของท่าน และสวดมนต์เพื่อเตือนใจ
เรามีให้ลืมพระคุณอันใหญ่หลวงของท่านเสีย ถึงแม้เราจะสวด
มนต์ไม่ได้ เพราะท่องจำคำสวดในภาษาบาลีซึ่งเป็นภาษา
ที่พระพุทธเจ้าท่านใช้อยู่ไม่ได้. ด้วยไม่คุ้นเคย หรือไม่เข้าใจ
ในภาษานั้นก็ดี เราก็ไม่ควรจะเลยคิดไปว่าเราสวดมนต์
ไม่ได้ เพราะเราจำไม่ได้ เราไม่เข้าใจ, ถ้าเราคิดเช่นนั้นก็แปล

ว่าเราเป็นคนโง่ และเป็นคนขี้เกียจด้วย, เพราะถ้าเราไม่
เข้าใจแล้ว ทำไมจึงไม่เพียรไต่ถามผู้ที่เขารู้ ทำไมไม่พยายาม
อ่านหนังสือที่เขาแปลกันไว้ เราทำตามคนอื่น ๆ เขาไปโดยไม่
รู้ไม่เข้าใจ ก็เพราะเราโง่เท่านั้นเอง, จึงไม่อยากจะรู้ไม่อยากจะ
เข้าใจ. ส่วนการที่เราจำไม่ได้ก็เพราะเรา ขี้เกียจอ่าน ขี้เกียจ
ท่อง. ถ้าเราเอาใจใส่อ่านมาก ๆ เราก็จะจำได้เอง.

แต่ถ้าแม่เรายังจำไม่ได้, ยังไม่เข้าใจภาษาสกมณฑ์
ก็ควรสวดตามที่พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) แปลไว้เป็น
ภาษาไทยดังต่อไปนี้.

ทำนองสระภัญญะ

๑๑ องค์ใดพระสัมพุทธ

ตักมุลเกลสมาน

๑ หนึ่งในพระทัยท่าน

รากิบบันพัว

๑ องค์ใดประกอบด้วย

โปรตหมู่ประชากร

๑ ช้ทางบรรเทาทุกข์

สุวิสุทธะสันดาน

บมิหม่นมิหมองมัว

ก็เบิกบานคือดอกบัว

สวคนธะกำจร

พระกรุณาตั้งสาคร

มละโอฆะก้นการ

และช้สุขเกษมสานต์

๕
ชทางพระนฤพาน

๑ พร้อมเบญจะพิธจัก

เห็นเหตุที่ใกล้ไกล

๑ กำจัดน้ำใจหยาบ

สัตว์โลกได้พึงพิง

๑ ขำขอประณทน้อม

สัมพุทธานุการุณ

อันพันโศกวิโยคภัย

ขุจรสวิมลใส

ก็เจนจบประจักษ์จริง

สันดานบาปแห่งชายหญิง

มละบาปบำเพ็ญบุญ

ศิระเกล้าบังคมคุณ

ณะภาพนั้นนิรันตร ฯ

ทำนองสวดฉันท

๑๖ ธรรมะคือคุณากร

ดุจดวงประทีปชีจวาล

๑ แห่งองค์พระศาสดาจารย์

สว่างกระจ่างใจมล

๑ ธรรมไคนับโดยมรรคผล

และเก้ายับทั้งนฤพาน

๑ สมญาโลกอุดรพิสดาร

พิสุทธพิเศษสุกใส

๑ อีกธรรมต้นทางครรไล

ปริยัติปฏิบัติเป็นสอง

ส่วนชอบสาทร

สองสัตว์สันดาน

เป็นแปดพึงยล

อันลึกโอบาร

นามขนานขานไช

๑	คือทางดำเนินดูจะคล่อง	ให้ลวงลุปอง
	ยังโลกอุดรโดยตรง	
๑	ข้าขอโอ้อ่อนนุตตมงค์	นบธรรมจ้านง
	ด้วยจิตและกายวาจา ฯ	

ทำนองสวดฉันท์

๑๖	สงฆ์โตสาวกศาสดา	รับปฏิบัติมา
	แต่องค์สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ	
๑	เห็นแจ้งจตุสัจจะเสด็จบรร	ลุทางที่อื่น
	ระงับและดับทุกข์ภัย	
๑	โดยเสด็จพระผู้ตรัสไตร	ปัญญาผ่องใส
	สะอาดและปราศมัวหมอง	
๑	เห็นห่างทางข้าศึกปอง	บมิลำพอง
	ด้วยกายและวาจาใจ	
๑	เป็นเนืองนาบุญอันไพ	ศาลแก่โลกย์
	และเกิดพิบูลย์พูนผล	
๑	สมญาเอารศพล	มีคุณอนันต์
	อเนกจะนับเหลือตรา	
๑	ข้าขอนบหมู่พระศรา	พกทรงคุณา
	นุคุณประดุจรำพัน	

๑ ถ้วยเชษฐบุญข้าอภิวันท์

พระไตรรัตน์อัน

อุดมดิเรกนิรัทิสัย

๑ จงช่วยขจัดโพลภัย

อันตรายใดใด

จงดับและกลับเสื่อมสูญ ฯ

อย่างน้อยสวดได้เท่านั้นก็ยังดีกว่าคนที่สวดไม่ได้เลย.

เด็กทุกคนควรพยายามท่องอ่านแล้วพยายามที่จะเข้าใจความตามที่ได้สวดนี้. จึงจะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ตัวเองยิ่งขึ้น, เพราะยิ่งโตขึ้นก็จะยิ่งเข้าใจความตามที่ได้สวดนี้ยิ่งขึ้นทุกที และเมื่อเข้าใจแล้วใจก็จะเห็นจริงตาม. และเห็นแต่ในสิ่งที่ดีที่ชอบ ซึ่งทำให้เกิดความสุข.

ฉะนั้นเด็ก ๆ จงหมั่นพยายามเล่าเรียนเขียนอ่านหาความรู้ และหัดทำใจให้มี พระธรรม ไว้. ความสุขความดีจะเป็นของเราเอง คนอื่นจะหามาให้ไม่ได้ นอกจากตัวเรา, อย่ามัวคิดว่าเรายังเป็นเด็ก เอาไว้โตขึ้นจึงค่อยรู้ค่อยทำ, ถ้าคิดเช่นนั้นผิด, เพราะของทุกอย่างใครได้เรียนก่อนคนนั้นก็จะรู้มากกว่าคนที่ฟังจะตั้งต้นเรียน, เพราะฉะนั้นจงอย่าละเลยรอไปให้เสียเวลาเปล่า ๆ เลย.

คำถามบทที่ ๖

๑. ทำไมเราจึงต้องถือศาสนา ?
๒. ทำไมเราจึงควรไปวัด ?
๓. ควรเราจะตอบแทนคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม
และพระสงฆ์อย่างไร ?
๔. วันวิสาขะ เป็นวันสำคัญเพราะเหตุใด ?
๕. ทำไมเราจึงสวดมนต์ ?

บทที่ ๗ คุณพระมหากษัตริย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาโปรดฯ ให้พระราชวงศ์และบุตรข้าราชการที่เป็นเด็ก ๆ เข้ามาเฝ้าในสมัยวิสาขมาส เพื่อจะได้ตามเสด็จในทางที่ดีที่ชอบ, โปรดเกล้าฯ พระราชทานตุ๊กตาแก่เด็ก ๆ ที่ยังไม่เข้าใจคำสอนได้. พอให้รู้ว่าเรามีพระพุทธเจ้าที่ดีที่เราจะต้องทำความดีตาม. และโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์หนังสืออย่างง่าย ๆ ในเรื่องพระพุทธศาสนาพระราชทานแจกให้แพร่หลาย เพื่อให้เด็กชาวสยามมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา.

การที่ทรงพระมหากรุณาแก่เด็ก ๆ ทั้งนี้ ก็เพราะมีพระราชประสงค์จะให้เราเป็นคนดีต่อไปข้างหน้า, เราต้องนึกถึงพระกรุณาคุณแล้วทำความดีให้ยิ่งๆ ขึ้น, เพื่อให้สมกับพระกรุณานี้ให้จงได้, เราจึงจะเป็นผู้รู้จักพระคุณของท่านอย่างแท้จริง.

การที่นึกถึงบุญคุณของท่านผู้อื่นที่ได้มีแก่ตัวเรานั้นก็นับว่าเป็นความดี แต่ท่านนั้นยังไม่พอ คนที่ดีจริงต้องไม่

เป็นแต่นึก   ต้องคิดว่าเราจะตอบแทนคุณท่านผู้^๕
ได้ช่วยทำอะไร, และจะทำให้ในเวลาใด

เด็ก ๆ คงเคยได้ร้องหรือเคยได้ยินเขาร้อง “เพลง
สรรเสริญพระบารมี” มาแล้วแทบทุกคน การที่ร้องเพลง
สรรเสริญพระบารมี^๕ นั้น ก็เพื่อจะเตือนใจเราเองให้รู้จักพระ
คุณของพระเจ้าแผ่นดินที่ท่านได้ทรงปกครองบ้านเมืองให้
เราอยู่เย็นเป็นสุข, เรา^๕รู้พระคุณท่านแล้ว เราก็กวាយพระ
พรท่าน ให้ท่านมีความสุข เหมือนท่านได้ให้ความสุขแก่เรา

เพราะฉะนั้น เวลาใดที่จะร้องเพลงสรรเสริญพระ-
บารมี จงอย่านึกว่าร้องเพลงเล่น หรือร้องตาม ๆ เขาไป
เช่นนั้นเอง ต้องร้องด้วยใจคิดถึงพระคุณของท่าน ก็^๕จะ
เกิดยินดี ว่าถึงแม้เรายังเป็นเด็กอยู่เราก็ยังได้แสดงความ-
กตัญญูของเรา สอดกับคำที่เรา^๕ร้องว่า

“ข้าพระพุทธเจ้า เอามโนและศิระกราน นบพระภูมิ
บาล บุญญติเรก เอกบรมจักริน พระสยามินทร์ พระยศยิ่ง
ยง เย็นศิระเพราะพระบริบาล ผลพระคุณรักษา ปวงประชา
เป็นสุขสันต์ ขอบันดาลธประสงค์ใด จงสถิตตั้ง หวังวร-
หฤทัย จุ^๕ถวายชัยไชโย.”

คำถามบทที่ ๓

๑. ทำไมพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงแจกตุ๊กตาและแจกหนังสือในวันวิสาขะ ?
  ๒. เด็ก ๆ ควรสนองพระคุณพระเจ้าอยู่หัวอย่างไร ?
  ๓. โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์หนังสือนี้ทำไม ?
  ๔. ทำไมจึงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ?
-